

TÜRKİYE’DE DIŞ HEKİMLİĞİ EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ (1908-1933)

Ali Y. Baltacıoğlu & İsmail H. Baltacıoğlu***

Ülkemizde dış hekimliği öğretimi, yüzyıllık bir dönemi geride bıraktı. Biz bu çalışmamızda Dışçı Mekteb-i Alisi’nden, Dış Hekimliği Fakültelerine doğru evrilen yüzyıllık sürecin, 1908-1933 dönemini ele alacağız.

I. Dışçı Mektebi’nin Tarihsel Gelişimi

İstanbul Üniversitesi’nin yapısı içerisinde yer alan “Dış Hekimliği Eğitim ve Öğretimi”ni, Turhan Baytop’un (1920-2002) eczacılık araştırma ve eğitimi konusundaki sınıflamasından¹ esinlenerek üç ana bölümde ele alabiliriz:

1. *Eğitim Kurumu Olmadan Önceki Dönem (1908’e kadar).*

2. *Darülfünun Dönemi (1908-1933):*

- Darülfünun-i Osmani Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı ve Kabile Hastabakıcı Mektepleri Dışçı Mekteb-i Alisi (1908-1922).
- TBMM Hükümeti İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı ve Kabile Hastabakıcı Mektepleri Dışçı Mekteb-i Alisi (1922-1923).
- T.C. İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dışçı ve Kabile Hastabakıcı Mektepleri Dışçı Şubesi (1923-1933).

3- *Üniversite Dönemi (1933 →)*

- T.C. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dış Tababeti Mektebi (1933-1944).
- T.C. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dış Hekimliği Okulu (1947-1964).
- T.C. İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi (1964 →).

Kurum’un adı, gelişim süreci içerisinde birçok kez değişmiştir. Değişen adların kullanımında çoğu zaman birlik sağlanamamıştır. Okul, çeşitli birimlerce farklı adlarla anılmıştır. Baytop, bu çeşitliliğe dikkat çekmiştir.² Bu durum kimi karışıklıklara yol açmış, okulun aynı anda üç dört değişik adla anıldığı dönemler bile olmuştur.

* alibaltacioglu@yahoo.com

** Ankara Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi Konservatif Tedavi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi, Beşevler 06500 Ankara. ismailbaltacioglu@yahoo.com

¹ Turhan Baytop, “1923-1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesi’nde eczacılık öğretimi, araştırmaları ve yayınları,” *İstanbul Eczacılık Fakültesi Mecmuası*, 9, 1 (1973), s. 1.

² T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, İstanbul 1985, s. 258.

Okulun resmi evrakları üzerinden yaptığımız incelemede, ‘İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Dışçı Şubesi’ adının 1923-1926 yılları arasında,³ ‘Dış Tababeti Mektebi’ adının 1934-1944 yılları arasında,⁴ ‘Dış Hekimliği Okulu’ adının 1947-1964 yılları arasında,⁵ kullanıldığını belirledik. 1945-1946 döneminde iki addan hangisinin ne kadar bir süreyle kullanıldığını şimdilik saptayamadık.

İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberlerinde de, okulun adı yıllar itibariyle değişiklik göstermiştir. 1923-1930 öğretim yıllarında ‘Dışçı Mektebi’ olarak belirtilen okul, 1930-1931 öğretim yılında ‘Dışçı Şubesi,’ 1932-1933 öğretim yılında ‘Dış Tababeti Şubesi’ adıyla anılmıştır.⁶

Bu dağınıklık ve karışıklık Bütçe Kanunlarına da yansımış, okulun çeşitli adları kullanılmıştır. 1331-1335 ve 1935 Bütçelerinde⁷ ‘Dışçı Mektebi’; 1941, 1946 ve 1949 yılı Bütçe Kanunlarında⁸ ‘Dışçı Okulu’; 1947 Bütçesinde⁹ ‘Dış Tababeti Okulu’; 1948’de¹⁰ ‘Dış Hekimliği Okulu’ olarak yer almıştır.

Eczacı ve Dışçı Şubelerinin mezuniyet törenlerinde sergiledikleri okul flamalarında ‘T.C. İstanbul Darülfünunu’ yerine ‘Türk Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı Şubesi / Dışçı Şubesi’ başlığını kullandıklarına da tanık oluyoruz (Resim A). ‘Türk Darülfünunu’ ibaresinin İstanbul Darülfünunu için farklı bir ad olarak benimsenip kullanılması, yeni Türk devletinin kurulmasıyla başlar. Bu söylem, yeni devlete hem yönetsel bağlılığı, hem de uluslaşma sürecinin kurumsal önderliğini içermektedir. İstanbul Darülfünunu yerine, ‘Türk Darülfünunu’ tamlaması bu dönemde çok sık kullanılmıştır.¹¹

³ Nuran Yıldırım, “Dünyada ve ülkemizde dış hekimliğinin öncü kadınları,” *Ülkemizde İlk Dışhekimliği Okulu İstanbul Üniversitesi Dışhekimliği Fakültesi 100. Yıla Armağan*, Editörler: A. Namal, Ö. Öncel, A. Demirhan Erdemir, Nobel Tıp Kitapçevleri, İstanbul 2008, s. 351, Belge No. 9, 10.

⁴ *Ülkemizde İlk Dışhekimliği Okulu İstanbul Üniversitesi Dışhekimliği Fakültesi 100. Yıla Armağan*, Editörler: A. Namal, Ö. Öncel, A. Demirhan Erdemir, Nobel Tıp Kitapçevleri, İstanbul 2008, s. 252, 357, 359, 360, 388, 390, 403, 404.

⁵ *Ülkemizde İlk Dışhekimliği Okulu*, s. 252, 494, 505, 509, 514; “Tıp Fakültesi Dekanlığı’ndan” (İlan), *Cumhuriyet*, 31.03.1944, sayı 7049, s. 5.

⁶ *İstanbul Darülfünunu Talebe Rehberi* (1339-1340, 1926-1927, 1927-1928, 1928-1929, 1929-1930, 1930-1931, 1932-1933 Sene-i dersiyeleri).

⁷ 1331, 1332, 1333, 1334, 1335 Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu (*Düstur*, 2.Tertip, c. 7, 8, 9, 10). 1935 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 16).

⁸ 1941 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 22). 1946 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 27). İÜ 1949 Yılı Bütçe Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 30).

⁹ İÜ 1947 Yılı Bütçe Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 28).

¹⁰ İÜ 1948 Yılı Bütçe Kanunu (*Düstur*, 3.Tertip, c. 29).

¹¹ “Darülfünun emini ile bir mülakat,” *Vatan*, 21.01.1924, sayı 281, s. 3; “Darülfünun emini ateş püskürüyor,” *Cumhuriyet*, 28.01.1925, sayı 262, s. 1; “Türk Darülfünunu,” *Vatan*, 29.04.1925, sayı 735, s.1; “Darülfünun dedikodularında yeni safha,” *Cumhuriyet*, 30.04.1925, sayı 351, s. 1+2.

Resim A. ‘Türk Darülfünunu’ ibaresini taşıyan Eczacı Mektebi flaması (1925).

1. Eğitim Kurumu Olmadan Önceki Dönem (1908’e kadar)

Osmanlı İmparatorluğu’nda Müslümanların ilgi göstermedikleri sağlık hizmetleri, usta-çırak çizgisinde yetişen Osmanlı tebaası Yahudi ve Ermenilerin elindeydi.¹² 1909 yılına kadar bağımsız bir dişçi okulu yoktu. Hastanelerde pansumancılık yapanlar, dişçilik yapanların yanındaki kalfalar ruhsat alarak dişçilik yapıyorlardı.¹³

II. Meşrutiyet’in başında ülkemizde dişçilik hizmetlerini yürüten gruplar

a) *Pansumancılar.* Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren askeri hastanelerin ameliyathanelerinde pansumancı olarak çalışanlardan becerileriyle öne çıkanlara cerrahlık belgesi verilmeye başlandı. Bu belgeyle Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ye başvuran cerrahlar, pratik bir sınava girerler, başarılı olanlar ‘Küçük Cerrahlık Şahadetnamesi’ alırlardı. Bunlar dışarıda da dişçilik yaparlardı. Ordu ile ilişkisi kesilip sadece dişçilikle uğraşanlar olurdu ki bunların tamamı Türk ve Müslüman’dı.¹⁴

¹² N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında Meslek Tarihine Bakış*, Türk Dişhekimleri Birliği, İstanbul 2007, s. Temmuz 08.

¹³ Aykut Kazancıgil, “İstanbul Üniversitesi tıp fakültelerinin (İstanbul-Cerrahpaşa) tarihçesi, Türkiye’de çağdaş tıp eğitiminin başlangıcı,” *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sayı 9, İstanbul 1999, s. 308.

¹⁴ Osman Nuri Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, Eser Matbaası, İstanbul 1977, c. 3-4, s. 1504-6; N. Yıldırım, a.g.y., s. Şubat 08.

b) *Sağlık işleri yapan esnaf (Berberler, Sünnetçiler, Kırık Çıkıkçılar)*. 19. yüzyıla değin İstanbul ve Anadolu'da; cerrahlar, berberler, sünnetçiler, kırık çıkıkçılar asıl meslekleri yanında dış de çekiyorlardı. Hatta nalbant ve demircilerden bile dış çıkaranlar oluyordu.¹⁵ Trabzon ve havalisinde bakırcılar, Sivas ve dolaylarında hacamatçılar,¹⁶ Urfa ve Diyarbakır tarafında nalbantlar, İstanbul ve çevresinde de berberler dişçilik yapıyordu.¹⁷ 1840 yılında ülkenin sağlık işlerini yürütmek üzere kurulan Meclis-i Tıbbiye, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de faaliyete geçti. İlk iş olarak sağlıkla ilgili işler yapan esnafın, bu meslekleri yürütecek bilgi ve beceriye sahip olup olmadıklarını saptamak için, sınav yöntemini uygulamaya koydu. O zamana kadar dış çekmek berber esnafının tekelindeydi ve bu işi hiçbir kural ve denetime tabi olmadan yapıyorlardı. Sınavda başarılı olanlara dış çekme ruhsatı verilmeye başlandı.¹⁸

c) *Dişçi çıraqları*. Bir dış tabibinin veya dişçinin yanında çalışarak dış çekmeyi öğrenmiş olanlar, ustalarından bu işi öğrendiklerine dair bir belge alıp Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye başvuruyorlardı. Burada girdikleri uygulamalı sınavı başaranlara 'ikinci sınıf dişçilik icazetnamesi' veriliyordu. İkinci sınıf dişçilerin hemen hemen bütünü gayrimüslimdi, çoğu Türkçe okuma yazma bilmezdi. Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye Reisi Besim Ömer Paşa [Akalin, 1862-1940], ikinci sınıf dişçilerin dış tabibi unvanına sahip olmadıklarını, ancak ülkenin her yerinde dişçilik sanatını yapmaya yetkili olduklarını açıkladı (1910).¹⁹

d) *Yabancı dış hekimleri ve dişçiler*. Tanzimat'tan sonra Avrupa'dan dış hekimliği eğitimi almış ve usta-çırak ilişkisi içersinde yetişmiş yabancı kişiler İstanbul'a gelmeye başladılar. Sayıları az, sanatlarını pazarlamaları ve ünleri yüksekti. Bunlara I. Meşrutiyet'ten sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de kolokyum sınavına girip şahadetname alma zorunluluğu getirildi²⁰ (Ek 1). Gazetelerde yer alan dış hekimleri ile ilgili ilanlarda, "dış tabibi" klişesinin altında mezun olunan dış hekimliği okulunun adı belirtilir, uygulanan sağaltım çeşitleri ve işlemler ayrılan yerle orantılı olarak sıralanırdı.²¹

¹⁵ N. Yıldırım, a.g.y., s. Mart 08.

¹⁶ Hacamat: Boynuz ve şişe ile vücudun bir organına kanı topladıktan sonra neşter ve mengene yardımıyla kan alma (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

¹⁷ Nuri Zühdü, "Okuyucu mektubu," *Vatan*, 31.05.1924, sayı 409, s. 5.

¹⁸ N. Yıldırım, "Berberlerden Dış Hekimlerine,,," s. 38.

¹⁹ O. N. Ergin, a.g.y, c. 3-4, s. 1504-6; N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Mayıs 08.

²⁰ N. Yıldırım, a.g.y., s. Temmuz 08; N. Yıldırım, "Berberlerden Dış Hekimlerine..." s. 38; O. N. Ergin, a.g.y., c. 3-4, s. 1504-6.

²¹ Örnekler: "Tıp Fakültesi Eczacı ve Dişçi Şubelerinden mezun Topkapı mir-i hümayun Dış Tabibi Şahab," *Vakit*, 25.08.1919, sayı 653, s. 4; "Tıp Fakültesi'nden mezun Dış Tabibi Ferid Cemal" (*Hakimiyet-i Milliye*, 28.05.1922, sayı 518, s. 2).

e) *Tıbbiye’nin cerrahi sınıflarından mezun olanlar.* Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane’de tıp, eczacı ve cerrah sınıfları oluşturulmuştu. Eczacı ve cerrah sınıflarına dışarıdan öğrenci alınmaz, tıp sınıflarında görece daha az başarılı öğrenciler buralara kaydırılırlardı.²² Tıp öğrenimi görürken cerrahiye ayrılıp, buradan mezun olanlar dişçilik yapabilirlerdi.²³

f) *Tıp diploması sahibi olup ayrıca dişçilik sanatını öğrenmiş hekimler ile Avrupa’da diş hekimliği eğitimi almış diş tabipleri.* Bu gruptaki hekimler ve diş tabipleri, birinci sınıf dişçi sayılıyorlardı. Muallim Diş Tabibi Hüseyin Talat [Sayman, ?-1951] (Ek 2) bu gruba giren birinci sınıf dişçilerdendi.

2. Darülfünun Dönemi (1908-1933)

Saray hekimlerinden Mustafa Behçet Bey, 1894 yılında, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane’deki ispençiyar sınıfının ıslah edilmesi ve ayrıca dişçilik sınıfları açılması hakkında padişaha bir layiha arz etmişti. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane’ye bağlı bir Dişçi Şubesi’nin kurulması uygun görüldüyse de (1904) ödenek yokluğundan bu gerçekleşemedi.²⁴

Dişçi Mekteb-i Alisi’nin Kuruluşu

Mülki ve Askeri Tıbbiyelerin birleşerek Haydarpaşa’ya taşınmasından sonra boşalan Kadırga’daki binada, Tıp Fakültesi Reisi Operatör Cemil Paşa [Topuzlu, 1866-1958] ile Kösemihalzade Halit Şazi Bey (1869-1921)²⁵ (Resim B₁, B₂) elbirliği ederek Dişçi Mektebi’ni kurdular (Ek 3, 4). Dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi’nin (1858-1914) de önemli katkıları oldu. Dişçi Mekteb-i Alisi’nin kuruluş süreci, Tıp Fakültesi’nin 22 Kasım 1908 günlü Muallimler Meclisi toplantısında bütçe müzakeresiyle başladı. Darülfünun-i Osmani Eczacı Dişçi Kabile ve Hastabakıcı Mektebi’nin kurulmasının Maarif-i Umumiye Nezareti tarafından kararlaştırıldığı ve Dişçi Mektebi için 15.000 liralık bir ödenek²⁶ ayrıldığı anlaşıldı. Muallimlerin atanması geciktiğinden öğretime 1909 yılında başlandı (Ek 5). O sırada Balkanlar’da diş hekimliği okulu bulunmuyordu. Okulun ders programı, Paris Dişçi Mektebi (1881)

²² Galip Ata, *Tıp Fakültesi*, Yeni Matbaa, İstanbul 1341, s. 94.

²³ Ergin, Tıp öğrenimi yaparken cerrahiye ayrılıp, ancak bunu da sürdürümemekle dişçilik yapanları bu grupta toplamış ve bu uygulamaya örnek olarak Halit Şazi Bey’i göstermiştir (O. N. Ergin, a.g.y., c. 3-4, s. 1504-6). Ancak Halit Şazi Bey, Cerrahi Sınıflarından mezun değildi. Eczacı ve Cerrahi Sınıfları, Tıbbiye’nin içinde iki ayrı okuldu. Halit Şazi Bey, Tıbbiyeyi bitirdi. Cerrahi ihtisası yaptı. Cerrah olarak çalışırken dişçiliğe merak sardı, bu sanatı öğrenip diş hekimi oldu.

²⁴ N. Yıldırım, a.g.y., s. 40.

²⁵ Ziya Cemal Büyükkaksoy, *Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü*, Hüsniyat Basımevi, İstanbul 1946/1951, s. 32-40.

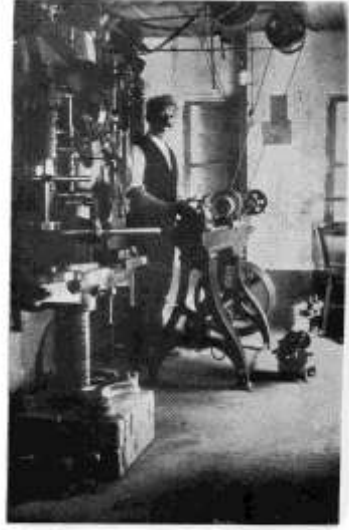
²⁶ Dişçi Mektebi 1909-1910 Mali Yılı Bütçesi: 1.500 lira Heyet-i Talimiye Maaşatı, 3.500 lira Masraflar, 8.000 lira masarifi-i inşaiye (bir kez), 2.000 lira Alat ve Edevat-ı Cerrahiye ve Ameliyathane Masarifi (bir kez). Toplam 15.000 lira=1.500.000 kuruş.

müfredatına göre düzenlendi.²⁷ Yine aynı binada bulunan Eczacı Okulu ile kimi temel dersler birleştirilip bir müdürün yönetimine verildi.²⁸

(1869 — 1921)
Halit Şazi Kösemihal 1916 yıllarında.

Resim B₁. Halit Şazi Kösemihal (1869-1921), 1916 yıllarında

Prof. Dr. Halit Şazi Kösemihal, Erenköy'deki köşkünde arka bahçede kurduğu atölyesinde torna başında çalışırken. Önde moderlini, tornasını, tesviyesini kendi eliyle yaptığı motör görülmektedir. (1916)

Resim B₂. Halit Şazi Kösemihal, Erenköy'deki köşkünde arka bahçede kurduğu atölyesinde torna başında çalışırken. Önde moderlini, tornasını, tesviyesini kendi eliyle yaptığı motör görülmektedir (1916).

Tıp Fakültesi Muallimler Meclisi, 6 Ekim 1909 günlü toplantısında Halit Şazi Bey'i emraz ve seririyat-ı mütenevvia-i esnan (diş hastalıkları ve kliniği) muallimliğine ve Dişçi Mektebi müdürlüğüne getirmişse de Maarif Nezareti daha önce 29 Eylül 1909'da Mustafa Münif Paşa [Kocaolçun, 1855-1937]'yı (Resim C₁, C₂) müdürlüğe atadığından, Halit Şazi Bey Dişçi Mekteb-i Alisi Muallimler Meclisi başkanlığı ile yetinmek durumunda kalmıştır²⁹ (Ek 6). Aslında Mustafa Münif Paşa, Eczacı Dişçi Kabile Hastabakıcı Mektepleri'ne

²⁷ Z. C. Büyükkaksoy, a.g.y., s. 9; Cemil Topuzlu, *80 Yıllık Hatıralarım*, Yay. H. Hatemi ve A. Kazancıgil, İstanbul 1982, II. Baskı, s. 73-9; N. Yıldırım, a.g.y., s. 42; N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Ağustos 08; *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1949, s. 53.

²⁸ O. N. Ergin, a.g.y., c. 3-4, s. 1506.

²⁹ Z. C. Büyükkaksoy, a.g.y., s. 10, 15; N. Yıldırım, "Berberlerden Diş Hekimlerine...", s. 42; N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Temmuz 08; *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1949, s. 54.

2.500 kuruş maaşla ‘idare müdürü’ olarak atanmıştır. Aynı dönemde Tıp Fakültesi İdare Müdürlüğü’ne yine 2.500 kuruş maaşla Mustafa Bey adında birinin getirilmesi,³⁰ Mustafa Münif Paşa’nın adı geçen okullara idare müdürü olarak atanmış olduğu ayrıntısını desteklemektedir. Tıp Fakültesi Meclis-i Muallimin’in kararına göre, Mustafa Münif Paşa’nın görevi, “Eczacı ve Dışçı Mektepleri ile Kabile mektebi müdürünün tebligatını ifa etmek” ile sınırlıydı. Hastabakıcı Mektebi, Tıp Fakültesi’nin Haydarpaşa’ya taşınmasıyla bu dörtlü yapıdan kopmuştur. Kabile Mektebi’nin de ayrı bir müdürü vardır. Ayrıca bu yapının bir okul olmayıp, ebe olacak hanımların seririyat-ı viladiyyede eğitilmelerinden ibaret bir süreç olduğu ileri sürülmüştür. Kuruluşta bu dört okulun idare müdürlüğüne getirilen Mustafa Münif Paşa’nın yönetiminde, 1910’un ilk yarısı itibariyle yalnızca Eczacı ve Dışçı Mektepleri kalmıştır. Mustafa Münif Paşa, her ne kadar idare müdürü olarak atanmışsa da uygulamada meclis-i muallimin ve öğretim işlerine de karışmıştır.³¹

Ölüm

Türk gençliğine uzun zaman ilmi irfan telkin etmiş esatizeyi etibbamızdan, Türk ve İslâm Eski Eserleri Müzesi Meclisi reisi ve Teberrükâtı Vakfiye Komisyonu üyesi, emekli muallim doktor Mustafa Münif (Paşa) uzun bir hastalıktan sonra 80 yaşında olduğu halde dün gece rahmeti rahmana kavuşmuştur. Cenazesi 1 Mayıs 937 Pazar günü saat on dört buçukta Sultanahmedde Üçler mahallesinde Suterazisi sokağında (7) numaralı hanesinden kaldırılarak saat on beşte Beyazıt camisine götürülüp namazı orada kılınacak ve akabinde Edirnekapı Şehidliğindeki makberi mahsusasına defnedilecektir.

Resim C₁. Mustafa Münif Paşa’nın ölüm duyurusu.

Teşekkür

Dr. Mustafa Münif (Paşa) nın vefatından mütevellid büyük kederimize iştirak edenve cenaze merasiminde bulunmak, bizzat ve bilvasıta beyanı taziyet etmek lütfunu gösteren İstanbul Üniversitesi ile Etüba Muhadenet ve Şehidlikleri İmar cemiyetlerine ve aziz dostlarına teşekkürler ederiz.

Bütün ailesi namına oğlu Hüsrev Münif

Resim C₂. Kocaolçun Ailesi’nin teşekkürü.

Öğretim Programı ve Öğretim Üyeleri

28 Ekim 1909 günü Dışçı Mekteb-i Alisi Muallimler Meclisi yaptığı ilk toplantıda, okulun birinci ve ikinci sınıfında okutulacak dersleri kararlaştırmıştır: Kimya, fizik, nebatat ve hayvanat (Eczacı Mektebi ile beraber), emraz-ı mütenevvia-yı esnan (dış hastalıkları ve cerrahisi), seririyat-ı mütenevvia-yı esnan (dış hastalıkları ve cerrahisi kliniği), protez, mebahis-i

³⁰ “Tıp Fakültesi,” *İkdam*, 01.10.1909, sayı 5399, s. 2.

³¹ Ayten Altıntaş, “Eczacı Sınıfı’ndan Eczacı Mektebi’ne,” *IV. Türk Eczacılık Tarihi Toplantı Bildirileri (4-5 Haziran 1998-İstanbul)*, Editör Emre Dölen, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul 2000, s. 11-2, 18, 20.

edviye.³² Terziyan Efendi, ameliyat-ı sinniyye tatbikat ve nazariyatı (teorik ve uygulamalı diş tedavisi); Manuk Leon Efendi (1911’de Mustafa Nihat), fizyoloji-ensac (histoloji) muallimliğine getirildiler (8 Kasım 1909).³³ Böylece Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin bünyesinde, bu okullara özgü, ilmi olmaktan çok fenni (ilm-i hayvanat / fenn-i hayvanat) bir FKT=PCN³⁴ programı uygulamaya konmuştur.

Resim D. Dişçi Mekteb-i Alisi muallim ve öğrencileri (1909-1912): **1)** Muallim Halit şazi Bey. **2)** Mehmet Hüdaverdi Efendi (?). **3)** Muallim Hüseyin Talat [Sayman] Bey. **4)** Mustafa Mehmet [Büyükgürel] Efendi. **5)** Ahmet Refik [İmre] Efendi (?). **6)** Ali Azmi [Süral] Efendi (?). Teşhis tarafımızdan yapılmıştır (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

³² Z. C. Büyükkaksoy, a.g.y., s. 11-2; *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, s. 53.

³³ Z. C. Büyükkaksoy, a.g.y., s. 12; N. Yıldırım, a.g.y., s. Temmuz 08.

³⁴ Bugün FKB (Fizik, Kimya, Biyoloji).

Softazade Hüseyin Talat [Sayman], yurda döndüğünde (1908) yeni kurulmakta olan Dişçi Mektebi’nin hocalık sınavını kazanarak (8 Kasım 1909) müfredat-ı tıp (diş hekimliği farmakolojisi), fenn-i tedavi-i esnan (diş tedavisi yöntemleri) derslerinin muallimliğine atandı (Resim D). 1921’de Halit Şazi’nin ölümü üzerine emraz-ı esnan, Terziyan Efendi’nin yurt dışına gitmesiyle de ameliyat-ı sinniyye (diş tedavisi) dersleri kendisinin yürütmesine verildi. İlk asistanı Osman Burhanettin [Borhan] ikinci asistanı Suat İsmail [Gürkan, 1903-1983]’dır. 9 Nisan 1910’da protez muallim muavinliğine Hristo Yuvanidis getirilmiştir.³⁵

Öğrenci Kabulü ve İlk Mezunlar

Dişçi Mektebi’ne kabul edilen öğrenciler, durumlarına göre birinci, ikinci ve üçüncü sınıflara dağıtılmışlardır. Bu dağıtım çerçevesinde okula ilk yazılanlardan (1909-1910 öğretim yılı) ve ikinci sınıfa yerleştirilenlerin bir bölümü, 1910-1911 öğretim yılı yaz döneminde (12 Ağustos 1911) diplomalarını almışlardır. Birinci sınıfa yerleştirilenler ile 1910-1911 öğretim yılında ikinci sınıfa yerleştirilen öğrenciler ise 1 Temmuz 1912’de diplomalarını almışlardır (Ek 7). Bu uygulamadan okulun birinci ve ikinci sınıflarının ardışıklık içinde değil de aynı anda öğretime başladığı anlaşılmaktadır. Dişçi Mekteb-i Alisi’nin birinci ve ikinci sınıfları 1909-1910 öğretim yılında açılmıştır. Ancak üçüncü sınıfın ne zaman açıldığı konusunda kimi tereddütler söz konusudur. Üçüncü sınıfa alınan öğrencilerin, Halil Salih [Kezrak, 1890-1936] (Ek 8) dışında okula giriş tarihlerinin bulunmaması bu ayrıntının saptanmasını zorlaştırmaktadır. Halil Salih’in 1909-1910 öğretim yılında üçüncü sınıfa kabul edilmiş olmasına karşın 1912’de mezun olması, daha çok bir tarihleme/dizgi yanlışlığını hatıra getirmektedir. 1909-1910 öğretim yılında okuldan öğrenci mezun olduğuna ilişkin bir bilgi olmadığına ve ilk mezunlarını 1910-1911 öğretim yılında verdiğine göre, doğrudan üçüncü sınıfa öğrenci kabulünün 1910-1911 öğretim yılında başlamış olabileceğini ve izleyen yıllarda sürdüğünü söyleyebiliriz.³⁶

Okulun ilk mezunlarına diş tabibi unvanı verilmek istenmişse de bu unvanın tıp diploması almış dişçilik yapan doktorlara özgü olduğunu ileri süren Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye, Dişçi Mektebi’nden mezun olanlara ‘dişçi cerrah’ denilmesini önermiştir. Maarif Nezareti ise, “Dişçi Mektebi fakülte halinde olmayıp dişçilik sanatını talime mahsus bir mekteptir” gerekçesiyle Dişçi Mekteb-i Alisi’nin mezunlarına tabip unvanı vermedi. Diş tabibi olmak için ayrıca bir tabip diploması gerekiyordu ve ancak böyle kişiler

³⁵ Z. C. Büyükkaksoy, *a.g.y.*, s. 11-3, 16-7; Suat İsmail Gürkan, “Türk Dişhekimliği,” *Dişhekimliği Dergisi*, c. 2, sayı 2 (Nisan 1971), s. 110.

³⁶ *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, Türk Diştabipleri Cemiyeti, Hüsûtabiat Basımevi, İstanbul 1943, s.1-16.

birinci sınıf dışçı sayılıyordu.³⁷ Zamanla dışçı ve diş tabibi konusunda yapılan idari ve hukuki düzenlemeler, bu unvanların tekabül ettiği yetki alanlarını daha açık bir biçimde tanımlamıştır (Ek 9).

Yeni kurulan Dışçı Mektebi'ne öğrenci kabulünde mesleki ehliyet, yetki ve eğitim düzeyi dikkate alınarak ve gerektiğinde sınav da yapılarak sınıflara dağıtımları temel alınmıştır:³⁸

Birinci Sınıf. Rüştiye şahadetnamesi ile de birinci sınıfa öğrenci (Ardeşes Efendi) kabul edilmiştir. Eczacı birinci, ikinci sınıftan naklen gelenler, okulun birinci ve ikinci sınıfına yerleştirilmişlerdir (Ahmet Refik İmre, Mehmet Ali Sürel) (Ek 10). Bunların dışında, bir bölüm öğrenci de sınavla birinci sınıfa alınmıştır (Yervant Kavafyan, Madrik Reisyen, Ropen Serkis, Kirkor Karabet). Sınavla birinci sınıfa alınan öğrencilerin tamamının Ermeni olması, Ermeni cemaatinin diş hekimliği mesleğine duyduğu ilgiden kaynaklandığı sanılmaktadır.

İkinci Sınıf. Mesleki ehliyet sahibi adaylardan Cerrahlık Şahadetnamesi,³⁹ Eczacı Diploması⁴⁰ ve Dışçılık İcazetnamesi⁴¹ olanlar ikinci sınıfa alınmışlardır. Yine eğitimsel durumları açısından İdadi Şahadetnamesi + Tıp Fakültesi tasdiknamesi ile Eczacı ikinci sınıfından naklen gelenler doğrudan ikinci sınıfa alınmışlardır. İsmail Fehmi ve Mahmut [Ögel], Mercan İdadisi tasdiknamesiyle ikinci sınıfa yerleştirilirken, aynı okulun tasdiknamesini taşıyan Mustafa Sezai Efendi birinci sınıfa yerleştirilmiştir. Bu ayırımın neye göre yapıldığını bilmiyoruz. Ancak tasdiknamenin tekabül ettiği sınıf ve notların derecesinin etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca Avrupa'nın dışçı mekteplerine özgü şahadetname/ tasdikname/icazetnameler; Darülfünun Dışçı Mektebi'ne yerleştirilmelerinde sahiplerine önemli bir ayrıcalık sağlamamıştır. Örneğin Paris Dışçı Mektebi ile cerrahlık şahadetnameleri sahibi Ahmet Hamdi Efendi, Londra Dışçı Mektebi icazetnamesi sahibi Sabatay Efendi ve Cenevre Tıp Fakültesi tasdiknamesi sahibi Mehmet Kazım Efendiler Darülfünun Dışçı Mektebi'nin ikinci sınıfına yerleştirilmişlerdir.

³⁷ N. Yıldırım, a.g.y., s. Nisan 08; N. Yıldırım, "Berberlerden Diş Hekimlerine..." s. 40, 43.

³⁸ *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, s. 1-16.

³⁹ Cerrahlık Şahadetnamesi, o sıralarda Gülhane'deki cerrahlık kursuna devam ederek alınabiliyordu. Mehmet Hüdaverdi, Osman Naci, Mustafa Mehmet [Büyükgürel], Hüseyin Mukbil [Karacaer] Cerrahlık Şahadetnamesi ile Dışçı Mektebi'nin ikinci sınıfına alınanlar arasındadır. Bkz. *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, s. 8, 9, 15-6.

⁴⁰ Eczacılık diploması ile ikinci sınıfa alınanlara örnek: Bedrettin ve Mehmet Tahir Efendiler. Bkz. *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, s. 6.

⁴¹ Dışçılık icazetnamesi ile Dışçı Mektebi'nin ikinci sınıfına kabul olunanlara örnek: Puzant Ebeyan, Diran Kalemkeryan, Hafız Hasan. Bkz. *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, s. 6, 15.

Üçüncü Sınıf. Pratik dişçiler,⁴² Komisyon Sınavı ile üçüncü sınıfa yerleştirilmişlerdir. Bu genel uygulamaya karşın Pratik Dişçi Yorgaki Presidi Efendi’nin Komisyon Sınavı’ndan sonra ikinci sınıfa yerleştirilmesi, muhtemelen sınavdaki başarısızlığı ile ilgilidir. Pratik Dişçi Melkon Efendi’nin ‘mağdurun-i siyasi’den olması nedeniyle sınavsız okula kabul edilmesi de ilginçtir. Bu ayrıcalık, Tıbbiye’nin çok yönlü baskısı altında ezilen Eczacı ve Dişçi Mektepleri’nin diğer yandan siyasi ödünlere de konu olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

İlk Yayınlar

Protez dersleri, 1921’de muavin kadrosuyla Halil Salih [Kezrak]’e verilmiştir. Halil Salih, 1922’de *Ameli Tasni-i Esnan* (Uygulamalı Protez) adlı 51 sayfalık bir kitap yayınladı.⁴³ Bunu Kazım [Nuri İçgören, ?-1981]’ın, *Tababet ve Dişçilikte Ziya Tedavisi, Radyoterapi, Ultraviyole, Kineziterapi, Enfraruj, Kronoterapi, Poliradyoterapi* (İstanbul, Kader Matbaası, 220 s. , resimli 1928) adlı eseri izledi.⁴⁴ Ziya Cemal [Büyükaksoy, 1896-1953]’un *Müfredat-ı Tıp ve Fenn-i Tedavi* adlı 76 sayfalık bir ders kitabı 1932’de yayımlandı.⁴⁵ Aynı yıl Orhan Abdullah [Okyay, 1899-1975]’ın, *Protez* çevirisi basıldı.⁴⁶

Gelişmeler

1918’de okulun ders programı aşağıdaki şekli almıştır: Kimya, fizik, nebatat, hayvanat, teşrih, fizyoloji, ensac, müfredat-ı tıp ve fenn-i tedavi-i esnan (diş farmakolojisi), iptal-i his (anestezi), hıfzıssıhha, tasni-i esnan (protez), bakteriyoloji, emraz-ı umumiye ve fen (genel hastalıklar).⁴⁷

Birinci Dünya Savaşı başlayınca Dişçi Mekteb-i Alisi mezunu ‘diş tabipleri’ mülazım-ı evvel, ‘permili dişçiler’ ise başçavuş olarak askere alındılar.⁴⁸

Yabancı diş hekimleri, kapitülasyonlarla tanınan haklardan yararlanarak çalışıyorlardı. Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz kapitülasyonlar kaldırıldı

⁴² Komisyon sınavıyla üçüncü sınıfa yerleştirilen pratik dişçilere örnek: Dikran Geyikyan, Halil Salih [Kezrak]. Bkz. *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, s. 6, 14.

⁴³ S. İ. Gürkan, a.g.m., c.1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 209.

⁴⁴ A. Kazancıgil, “Yeni ilavelerle Türkiye’de tıbbi fizik ve fizik biliminin tarihi hakkında bir kaynakça denemesi,” *Bilim Tarihi*, Aralık 1991, sayı 2, s. 7; S. İ. Gürkan, a.g.m., c.1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 301.

⁴⁵ S. İ. Gürkan, a.g.m., c.2, sayı 1 (Ocak 1971), s. 14.

⁴⁶ Georges Villain ve Paul Martinier’den çeviren Orhan Abdullah [Okyay], *Protez – Muhtelif Protezlerde Tatbik Edilen Umumi Kaideler*, Şirket-i Mürettebiye Matbaası, İstanbul 1932, XV+300 sayfa.

⁴⁷ *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, s. 54

⁴⁸ Zühdü Nuri, a.g.m., s. 5; N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Haziran 08.

(1 Eylül 1914). Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi, tıp ve şubelerinde icra-i sanatı düzenleyen bir talimatname hazırladı. Bu talimatnameyle doktor, diş hekimi, eczacı, ebe ve benzer meslekleri uygulayacakların uymaları gereken koşullar belirlendi. Bu meslekler, Darülfünun-i Osmani'ye bağlı Tıp Fakültesi ve şubelerinden mezun Osmanlı tebaasının tekeline verildi. Yabancı ülkelerdeki okullardan mezun olanlar, yapılacak sınavlarda başarılı olmaları durumunda çalışmalarına izin verildi. Kolokyum sınavı kaldırıldı.⁴⁹

Kız öğrenciler Dişçi Şubesi'ne ilk kez 1923-1924 öğretim yılında kabul edildiler.⁵⁰ Okulun 1923-1924 mezunlarının çektiirdikleri hatıra fotoğrafında bir kız öğrencinin yer alması, kızların bu okula daha erken kabul edilmiş olabileceğini akla getirmektedir (Resim E). İnas Darülfünunu'nun kapatılıp (1921), Darülfünun ile bütünleşmesinden sonra Tıp Fakültesi ile Eczacı ve Dişçi Mektepleri'ne kabul edileceklere yönelik duyurularda hanımlar da muhatap kabul edilmeye başlandı. Hedef kitle “hanımlar ve efendiler” olarak genişletildi (Ek 11).

Resim E. Dişçi Mekteb-i Alisi 1923-24 mezunları muallimleriyle birlikte.

1923'te Heyet-i Vekile kararıyla Eczacı ve Dişçi Mekteplerine Beyazıt Meydanı'ndaki eski Jandarma Kumandanlığı binası tahsis edildi.⁵¹ Jandarma Komutanlığı sırasında zemin katta bulunan ve at tavlasi olarak kullanılan dar ve

⁴⁹ N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Temmuz 08.

⁵⁰ N. Yıldırım, “Dişhekimliği mesleğinde kadınlar,” *Toplumsal Tarih*, sayı 171, Mart 2008, s. 61.

⁵¹ Maliye Vekâleti müsteşarının başkanlığında diğer bakanlık müsteşarlarının katılımıyla kurulan “Müsteşarlar Komisyonu”, İstanbul'da çeşitli nedenlerle boşalan (işgal kuvvetlerinden ve Osmanlı yönetiminden) binaları bakanlıkların gereksinimine göre dağıtmakla yetkili kılınmıştır (01.09.1923 gün ve 2708 sayılı BKK). Bkz. Ali Y. Baltacıoğlu, “Darülfünundan Üniversiteye (I), 1933 Üniversite Reformu'na doğru,” *Toplumsal Tarih*, sayı 175, Temmuz 2008, s. 84.

uzun koridor, Bırakışım Dönemi’nde Fransız işgal güçlerinin kışlası olmuş ve berber salonu olarak kullanılmıştır. Dışçi Mektebi bu binaya taşınınca, bir zamanlar at tavlasi, daha sonra berber salonu olan bu dar ve uzun koridor, Tedavi Polikliniği ve yanındaki bir salon da Dış Cerrahisi servisi olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁵² İşgal sırasında binanın pencerelerine yerleştirilen makineli tüfeklerin namluları, Beyazıt Meydanı’na yöneltilerek buradan gelip geçen halk baskı altına alınmaya çalışılmıştır.⁵³

Eczacı ve Dışçi Mektebi olarak seçilen eski Jandarma Komutanlığı binasının giriş katında birbirine dik iki klinik, orta katta üç büyük amfiteatr yapılmıştır. Daha önce ahşap olan giriş ve orta katın döşeme tahtaları sökülmüş ve yerli çiniler döşenmiştir. Laboratuvarların bulunduğu en üst katın zemini ve duvarları bir metre yüksek kadar yerli çinilerle örülmüştür.⁵⁴

Kadırga’daki binadan Beyazıt’a taşınma sırasında TBMM, Eczacı ve Dışçi Mekteplerine onarım, inşaat, araç gereç alanlarında kullanılmak üzere 40.000 lira ödenek vermiştir.⁵⁵ Bu okullar için Avrupa’ya sipariş edilen 40.000 lira tutarındaki araç gereç, parça parça gelmiş,⁵⁶ okulun elektrik ve su düzeneğinin yapımı bitirildikten sonra yerine konulabilmiştir.⁵⁷ Darülfünun Emaneti’nce hazırlanan 1925-1926 Bütçesi’nde Eczacı (ve Dışçi) Mektebi’ne eklenecek bölüm için istenen 75.000 liralık ödenek, Muvazene-i Maliye Encümeni’nce azaltılarak 15.000 lira olarak takdir edilmiştir.⁵⁸ Eczacı ve Dışçi Mekteplerinin araç gereç gereksinimi için Darülfünun 1925 Bütçesi’ne 15.000 lira ek ödenek konmuştur.⁵⁹

Eczacı ve Dışçi Mektepleri’nin, Beyazıt’taki eski Jandarma Komutanlığı binasına taşınması konusunda Baytop, 1925 yazı⁶⁰ ve 1926 Temmuz’u⁶¹ olmak

⁵² S. İ. Gürkan, a.g.m., c. 1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 301.

⁵³ A. D., “Dışçi Mektebimiz,” *Cumhuriyet*, 05.05.1933, sayı 3229, s. 3.

⁵⁴ “Beyazıt’taki eski Jandarma Kumandanlık Dairesi’nde asri tesisat,” *Cumhuriyet*, 21 Kanun-ı sani 1925, sayı 255, s. 2.

⁵⁵ *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, s. 54

⁵⁶ “Dışçi ve Eczacı Mektebi’nde,” *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1341, s. 276, s. 4; “Eczacı ve Dışçi Mektebi’ne alat ve edevat,” *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1341, sayı 326, s. 2.

⁵⁷ “İsmayıl Hakkı Bey’in riyasetindeki heyet dün Ankara’dan avdet etti,” *Cumhuriyet*, 7 Nisan 1925, sayı 331, s. 2.

⁵⁸ Darülfünun Divanı’nca 1341 (1925) ödenek yılı için hazırlanan Ödeneklilik Yasa Taslağı, 34x21 boyutunda 18 sayfadan oluşan bir müsvededir (Ali Y. Baltacıoğlu Belgeliği, Darülfünun 168); 22 Nisan 1341 gün ve 647 sayılı 1341 Senesi Darülfünun Bütçe Kanunu.

⁵⁹ 28.12.1925 gün ve 700 sayılı Darülfünun 1341 Senesi Bütçesi’ne Tahsisat-ı Munzama İtası Hakkında Kanun (*Düstur*, 3.Tertip, c. 7, s. 160).

⁶⁰ S. İ. Gürkan, a.g.m., c.1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 301; T. Baytop, “1923-1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesi’nde eczacılık öğretimi,...”, s. 1-2.

⁶¹ T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 321.

üzere iki ayrı tarih bildirir. Diğer bir saptamada da okulun 1925-1926 öğretim yılında Beyazıt'a taşındığı yer almaktadır.⁶²

Darülfünun Fakülte ve şubelerinde derslere, Edebiyat Fakültesi dışında, 03.10.1925'te başlanmıştır. Eczacı ve Dışçı Mektebi'nin yeni binasında su ve elektrik düzeneği inşaatı sürdüğünden bu okullarda ilk aşamada kuramsal öğretim yapılmaktadır. Uygulamalı öğretim, su ve elektrik düzeneğinin bitirilmesinden sonra başlayacaktır.⁶³

Bir ara Beyazıt Medresesi'nin, poliklinik olarak kullanılmak üzere Dışçı Mektebi'ne verilmesi düşünülmüşse de gerçekleşmemiştir.⁶⁴ Dışçı Mektebi polikliniklerinde hasta kabulüne uzun bir aradan sonra Beyazıt'taki binada yeniden başlanmıştır (09.11.1925)⁶⁵ (Ek 12).

Dışçı Mektebi'nde kuramsal ve uygulamalı öğretim ile polikliniklerde hasta kabulü sürerken diğer yandan yeni binanın dış cephesinin sıva ve badanası ile iç mozaik döşeme işleri eksiltmeye konulmuştur.⁶⁶ Taşınma ile birlikte Eczacı ve Dışçı Mektebi öğrencilerinin yeme, içme ve konaklama gereksinimleri çevre esnafının dikkatinden kaçmamıştır (Ek 13).

Yukarıdaki süreç, Eczacı ve Dışçı Mektebi'nin 1925 yazında Kadırga'dan Beyazıt'taki eski Jandarmanın Komutanlığı binasına taşındığını, 1925-1926 öğretim yılına bu binada başlanıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Sıhhiye Vekâleti, doktor ve dış tabiplerinin sanatlarını ancak özel muayenehanelerde icra edebileceklerine ilişkin bir karar almıştır. Bundan sonra eczahanelerde muayene yapılmayacaktır. Bu kararın doktor, dış tabibi ve eczacıları müşteri açısından sarsacağını ileri süren eczacılar, olağanüstü bir toplantı yaparak uygulamanın bir süre ertelenmesini istemişlerdir.⁶⁷

Dışçı Mektebi'ne Avrupa'dan bir protez muallimi getirilmesi isteği, sürekli gündemde kalmıştır. Getirilecek protez mualliminin, aynı zamanda Tıp Fakültesi reisine karşı "Dışçı Şubesi Müşavir-i İlmisi" unvanıyla yetkilendirilmesi düşüncesi ise oldukça anlamlıdır. Darülfünun Emaneti, bu isteğini Maarif Vekâleti'ne bildirmiştir.⁶⁸ Bu gereksinim aradan on yıl geçtikten sonra gerçekleşmiş, Üniversite Reformu çerçevesinde gelen Alfred Kantorowicz

⁶² N. Yıldırım, *Bilimsel Dışhekimliğinin 100. Yılında*, s. Eylül 08.

⁶³ "Darülfünun'da tedrisat," *Cumhuriyet*, 27.09.1925, sayı 498, s. 3; "Darülfünun'da derslere başlandı," *Cumhuriyet*, 04.10.1925, sayı 505, s. 2.

⁶⁴ "Darülfünun emini Ankara'dan döndü," *Vakit*, 04.11.1924, sayı 2461, s. 3.

⁶⁵ "Dışçı Mektebi'nde hasta kabulüne başlanmıştır," *Cumhuriyet*, 09.11.1925, sayı 540, s. 4.

⁶⁶ "Darülfünun Mübayaat Komisyonu'ndan" (ilan), *Cumhuriyet*, 27.12.1925, sayı 585, s. 5.

⁶⁷ "Eczahanelerde muayene-i tıbbiyenin men'i," *Cumhuriyet*, 08.12.1925, sayı 569, s. 2.

⁶⁸ "Fen Fakültesi," *Vakit*, 31.07.1924, sayı 2366, s. 2.

(1880-1962) gelişinin ilk yılında (1934) protez dersi vermiş, izleyen yıl, sözleşmesinde yer alan özel bir madde gereğince ‘tedris direktörlüğü’ adı altında bizim üniversite geleneğimizde bulunmayan bir yetkiyle donatılmıştır.

1925-1926 öğretim yılından başlayarak Dişçilik Okulu’na Bulgar öğrenciler gelmeye başladılar. Bu durum yıllarca sürdü ve 400 dolayında Bulgar mezun oldu.⁶⁹ Diş Tababeti Mektebi’nde 1933 yılı itibariyle 22’si kız, 130’u erkek 152 Türk; 54’ü kız, 102’si erkek 156 yabancı öğrenci olmak üzere toplam 308 öğrenci eğitim görmektedir. Yabancıların ezici çoğunluğu Bulgar’dır.⁷⁰

1928 yılında yapılan bir düzenlemeyle diplomasız dişçilerin, yasanın yayımı tarihinden başlayarak üç ay içinde Tıp Fakültesi’ne başvurup sınava girmeleri şart koşuldu.⁷¹ Bir yıl Dişçi Mektebi’ne devam ettikten sonra sınavlarda başarılı olanlara ruhsatname verildi.⁷² Dişçi Mektebi açılmadan önce, sağlıkla ilgili iş yapan esnaftan sınavla dişçi unvanı kazanmış olanlar ile ikinci sınıf dişçiler bu sınavdan muaf tutuldular. Oluşturulan sınav komisyonu üyelerinin, tek üye kalıncaya değin art arda istifa etmeleri sonucunda, başvuran bütün adaylar başarılı sayıldı ve 140 permili dişçi çalışma izni aldı. Permili dişçiler, ‘dişçi’ unvanını kullanıyorlardı.⁷³ İkinci sınıf dişçiler ile, sınav sonucu dişçi unvanı almış permili dişçiler arasında hiyerarşi bakımından hiçbir fark yoktu. ‘Dişçi’ unvanı, sınava girip ruhsat alanlara veriliyor ve bunlar İkinci sınıf dişçi sayılıyordu. Bu derece diplomalarında da belirtiliyordu. Onlara ‘dişçi’ unvanının verilme nedeni, dişçilik eğitimi almış ‘diş hekimleri’nden ayırt edilmeleri içindi (Resim F₁ ve F₂).

Öğretim açısından daha fazla ertelenmesi mümkün olmayan Röntgen cihazı için 1927 bütçesine üç bin lira ödenek konmuştur.⁷⁴ 1928’de okulun bahçesinde bir röntgen servisi yaptırıldı. Bir diş röntgeni aygıtı buraya konuldu ve yönetimi Hüseyin Talat’a verildi.⁷⁵ Tıp Fakültesi’nin ders programına Röntgenoloji’yi katan Selahattin Mehmet [Erk, 1893-1951] olmuştur (1924).⁷⁶

⁶⁹ S. İ. Gürkan, a.g.m., c.1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 301.

⁷⁰ A. D., a.g.m., s. 3.

⁷¹ 11 Nisan 1928 gün ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun, m. 32.

⁷² Dişçi Mektebi’nde açılan bu kurslara yazılan diplomasız dişçilere birer dosya açılıp durumları buradan izlenmiştir (N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Mayıs 08, Görsel Belge 41. Permi almak için Diş Tababeti Mektebi’ne başvuran İbrahim Efendi dosyası).

⁷³ N.Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Mayıs 08.

⁷⁴ TBMM, Darülfünun 1927 Senesi Bütçesi Hakkında (1/1174) sayılı Kanun Layihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları, 26.05.1927, İ. 72, C. 1, *TBMM Zabıt Ceridesi*, D.2, İS. 4, c. 32, s. 492, 500; 28.05.1927 gün ve 1069 sayılı İstanbul Darülfünunu 1927 Senesi Bütçe Kanunu, Fasil 26, Madde 1, Düstur c. 8, s. 686.

⁷⁵ S. İ. Gürkan, a.g.m., c.1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 301.

⁷⁶ Muhterem Gökmen, “Prof. Dr. Selahattin Mehmet Erk,” *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, c.14, sayı 4 (1951), s. 621.

Röntgenoloji, Diş Tababeti Mektebi ders programına ilk kez 1927-1928 öğretim yılında alınmış ve muallimliğine önce vekâleten, daha sonra asaleten 35 lira maaş-ı asli ile Selahattin Mehmet Erk getirilmiştir. Röntgenoloji üçüncü (son) sınıfta haftada üç saat olarak verilmeye başlanmıştır.⁷⁷ 1927 yılı itibarıyla Dişçi Mektebi'nin öğretim kadrosu 10 muallim, 4 Muallim Muavini, 9 Asistandan oluşmuştur.⁷⁸

DIŞ TABİPLERİ	
Abuşka Cihad Yş Selânik C 10/6 . . .	23380
Adam Halid İhsan Mithat Pş C 23 . . .	21853
Akoğuz Saif Yş Çelikkale S 14/3 . . .	21927
Alcol Necmi Hükümet C Ticaret Han 3	10240
Aktürk Samiye Anaf C 155	13188
Alağün Hamdi Atatürk Bul 219/6 . . .	22461
Algan Cenahattin Talât Pş Bul İpeç- oğlu Apt 104/3	16388
Alkan İlyas Konya S 16/1	18799
Ayata Zekâvet Beş E 1 C 2 S 6	32303
Balgık Kemal Talât Pş Bul 121/4 . . .	16620
Barış Daim Anaf C 158/4	15145
Baysura Mahire Posta C 52/4	11136

Resim F₁. 1955 Ankara Telefon Rehberi'nde 'Diş Tabipleri'

A N K A R A T İ P H İ K A B L E K T İ R İ	
3488	3489
3490	3491
3492	3493
3494	3495
3496	3497
3498	3499
3500	3501
3502	3503
3504	3505
3506	3507
3508	3509
3510	3511
3512	3513
3514	3515
3516	3517
3518	3519
3520	3521
3522	3523
3524	3525
3526	3527
3528	3529
3530	3531
3532	3533
3534	3535
3536	3537
3538	3539
3540	3541
3542	3543
3544	3545
3546	3547
3548	3549
3550	3551
3552	3553
3554	3555
3556	3557
3558	3559
3560	3561
3562	3563
3564	3565
3566	3567
3568	3569
3570	3571
3572	3573
3574	3575
3576	3577
3578	3579
3580	3581
3582	3583
3584	3585
3586	3587
3588	3589
3590	3591
3592	3593
3594	3595
3596	3597
3598	3599
3600	3601
3602	3603
3604	3605
3606	3607
3608	3609
3610	3611
3612	3613
3614	3615
3616	3617
3618	3619
3620	3621
3622	3623
3624	3625
3626	3627
3628	3629
3630	3631
3632	3633
3634	3635
3636	3637
3638	3639
3640	3641
3642	3643
3644	3645
3646	3647
3648	3649
3650	3651
3652	3653
3654	3655
3656	3657
3658	3659
3660	3661
3662	3663
3664	3665
3666	3667
3668	3669
3670	3671
3672	3673
3674	3675
3676	3677
3678	3679
3680	3681
3682	3683
3684	3685
3686	3687
3688	3689
3690	3691
3692	3693
3694	3695
3696	3697
3698	3699
3700	3701
3702	3703
3704	3705
3706	3707
3708	3709
3710	3711
3712	3713
3714	3715
3716	3717
3718	3719
3720	3721
3722	3723
3724	3725
3726	3727
3728	3729
3730	3731
3732	3733
3734	3735
3736	3737
3738	3739
3740	3741
3742	3743
3744	3745
3746	3747
3748	3749
3750	3751
3752	3753
3754	3755
3756	3757
3758	3759
3760	3761
3762	3763
3764	3765
3766	3767
3768	3769
3770	3771
3772	3773
3774	3775
3776	3777
3778	3779
3780	3781
3782	3783
3784	3785
3786	3787
3788	3789
3790	3791
3792	3793
3794	3795
3796	3797
3798	3799
3800	3801
3802	3803
3804	3805
3806	3807
3808	3809
3810	3811
3812	3813
3814	3815
3816	3817
3818	3819
3820	3821
3822	3823
3824	3825
3826	3827
3828	3829
3830	3831
3832	3833
3834	3835
3836	3837
3838	3839
3840	3841
3842	3843
3844	3845
3846	3847
3848	3849
3850	3851
3852	3853
3854	3855
3856	3857
3858	3859
3860	3861
3862	3863
3864	3865
3866	3867
3868	3869
3870	3871
3872	3873
3874	3875
3876	3877
3878	3879
3880	3881
3882	3883
3884	3885
3886	3887
3888	3889
3890	3891
3892	3893
3894	3895
3896	3897
3898	3899
3900	3901
3902	3903
3904	3905
3906	3907
3908	3909
3910	3911
3912	3913
3914	3915
3916	3917
3918	3919
3920	3921
3922	3923
3924	3925
3926	3927
3928	3929
3930	3931
3932	3933
3934	3935
3936	3937
3938	3939
3940	3941
3942	3943
3944	3945
3946	3947
3948	3949
3950	3951
3952	3953
3954	3955
3956	3957
3958	3959
3960	3961
3962	3963
3964	3965
3966	3967
3968	3969
3970	3971
3972	3973
3974	3975
3976	3977
3978	3979
3980	3981
3982	3983
3984	3985
3986	3987
3988	3989
3990	3991
3992	3993
3994	3995
3996	3997
3998	3999
3999	4000

Resim F₂ 1955 Ankara Telefon Rehberi'nde "Diş tabipleri" ve "Dişçiler"

Diş Tabibi Mustafa Mehmet [Büyükgürel, 1882-?] Bey (Ek 14), 1925 yılında Dişçi Mektebi Ameliyat Şube (Ameliyat-ı Sinniyye) Muallimliği'ne atanmıştır.⁷⁹ 1928'de Dişçi Mektebi öğretim kadrosuna bir yandan yeni atamalar yapılırken, diğer yandan görevini vekâleten yürütenlerden bir bölümü, asaleten yürütmeye başlamışlardır. Bu bağlamda Tıp Fakültesi Tıbbi Fizik Müderris Muavini Dr. Kazım Nuri [İçgören], bu görevine ek olarak Eczacı ve

⁷⁷ 30.06.1928 gün ve 1876 sayılı Üçlü Karamame (BCA 030 18 11 1 41 21 5); T.C. *Istanbul Darülfünunu Talebe Rehberi 1927-1928 Sene-i Dersiyesi*, İstanbul, Yeni Matbaa, s. 158.

⁷⁸ TBMM, Darülfünun 1927 Senesi Bütçesi Hakkında (1/1174) sayılı Kanun Layihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları, 26.05.1927, İ. 72, C. 1, *TBMM Zabıt Ceridesi*, D.2, İS. 4, c. 32, s. 492, 504.

⁷⁹ 01.11.1925 gün ve 6/5182 sayılı Üçlü Karamame (BCA 030 11 1 19 50 8); "Darülfünun Divanı," *Cumhuriyet*, 30.09.1925, sayı 501, s. 3.

Dişçi Mektepleri Fizik Muallimliği’ne;⁸⁰ Tıp Fakültesi Teşrih Muallimi Mehmet Mahir [Tokay, 1881-1940] Bey Dişçi Mektebi Teşrih Muallimliği’ne 35 lira maaş-ı asli ile atanmışlardır.⁸¹ Müfredat ve Fenn-i Tedavi-i Esnan dersini vekâleten yürüten Eczacı ve Dişçi Mektepleri Müdürü Dr. Server Hilmi (1868-1930) Bey⁸² ve Dişçi Mektebi Fenn-i Ensac ve Mebhas-ür-Rüşeym (Dokular Bilgisi ve Embriyoloji) Muallimliği’ni vekâleten yürüten TF İlm-i Ensac ve Mebhas-ür-Rüşeym Müderrisi Tefvik Recep [Örensoy] Bey bu görevlere 35 lira maaş-ı asli ile asaleten atanmışlardır.⁸³

Birinci Milli Türk Diş Tababeti Kurultayı’nda alınan karar uyarınca diplomalarda yer alan “dişçi icazetnamesi” söylemi kaldırılmıştır (1932).⁸⁴ Diş Tababeti Mektebi’nde 1933 yılında öğrenim gören 300’ü aşkın öğrenci için 20-22 tedavi ve 7 diş çekme koltuğu (ünit) bulunmaktaydı.⁸⁵

Yöneltilen Eleştiriler

Cumhuriyet’in ilk yılında Eczacı ve Dişçi Mektebi ile Sanayi-i Nefise Mektepleri, vesait-i tedrisiye (bina, öğretim araç gereçleri), vesait-i ilmiye ve talimiye (eğitim ve öğretim düzeyi, uygulama ve verimlilik) açısından en çok eleştirilen kurumlar olmuşlardır. Dişçi Mektebi’nde bu durum o kadar belirgindir ki bir diş bile çekmeden, bir hasta ağzı muayene etmeden mezun olan birçok diş hekimi vardır. Okuldaki beş yüz talebeye karşılık sağlam beş *fotoy* (koltuk) bile yoktur. Öğrencilerin çoğu lise öğrenimlerini bitirmeden okula alınmışlardır. Ayrıca öğrencilerin başvuracağı ders kitabı da yoktur. 1923’te Dişçi Mektebi muallimlerinden biri tarafından yayınlanmış Protez kitabı⁸⁶ ise içeriği ve niteliği bir yana, yazım yanlışları ile doludur.⁸⁷

Dişçi Mektebi’nin ıslahı ve Kadırğa’dan taşınmasının gündemde olduğu bir sırada Ferit Ramiz [Öker], okulun gelişmesi için binadan çok ders kitaplarının önemli olduğunu vurgulamış, bu konuda tek bir kitabın bulunmadığını, mektepte kurulacak bir kurul aracılığı ile diş hekimliği eğitimine destek verecek kitapların Türkçe’ye çevrilmelerini önermiştir.⁸⁸

⁸⁰ 13.06.1928 gün ve 1799 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 11.1 40 18 8).

⁸¹ 30.06.1928 gün ve 1877 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 18 11 1 41 21 5).

⁸² 30.06.1928 gün ve 1873 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 18 11 1 41 21 5).

⁸³ 30.06.1928 gün ve 1878 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 18 11 1 41 21 5).

⁸⁴ N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Kasım 08.

⁸⁵ A. D., a.g.m., s. 3.

⁸⁶ Halil Salih’in *Ameli Tasni-i Esnan* (1922) adlı eseri amaçlanıyor olmalı (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

⁸⁷ “Sanayi-i Nefise, Dişçi ve Eczacı Mektepleri,” *Akşam*, 24.08.1924, sayı 2110, s. 3; [Sural], Diş Tabibi Ali Nazmi, “Dişçi Mektebi’nin ıslahı,” *Akşam*, 06.09.1924, sayı 2123, s. 3.

⁸⁸ N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında*, s. Kasım 08.

Dişçi Mektebi öğretim kadrosunun, son yıllarda Avrupa’da meydana gelen gelişmeleri izleyip uygulayan kişilerle güçlendirilmeden, yalnız bina ve araç gereç konusunun gündeme getirilmesinin önemli bir eksiklik olduğu ileri sürülmüştür. Ulusal Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Dişçi Mektebi’nin Rum ve Ermeni muallimlerin ülkeden ayrılmalarıyla boşalan kürsülere hiçbir sınav ve şart koşmadan yeni asistanlar alınmıştır. Bunlar şimdi muallim sıfatıyla ders vermektedirler. Ali Nazmi Bey’e göre bu durum karşısında Maarif Vekâleti ve Darülfünun Emaneti, Dişçi Mektebi’ni çağdaş bir bilim kurumu durumuna getirmek için Avrupa’dan birkaç müderris getirmelidir. Şimdiki “asistan-muallimler”, Tıp Fakültesi müderrislerinden oluşan bir kurul tarafından sınavdan geçirilip bilimsel ehliyetleri belirlendikten sonra, başarılı olanlara muallimlik unvanı verilmelidir.⁸⁹

Dişçi Mektebi’nin düzenlenmesi konusunun tartışıldığı sırada Pertev Ata Bey (1900-1969), diş hekimliği araştırma ve eğitiminde Alman modelini önermiştir. Almanların diş hekimliği eğitimine ilişkin öğretim ve doktora programlarını, sınav yöntemini, diplomalarının geçerlilik alanlarını ayrıntılı bir biçimde ele almıştır.⁹⁰ Dişçi Mektebi’ne yönelen reform istekleri zamanla o kadar yoğunlaşmıştır ki okulun öğrencileri dahi isteklerini ortaya koymaktan çekinmemişlerdir. Öğrencilerden Cemil Mithat Efendi, Dişçilik Mektebi’nin birinci sınıfında okutulan ulum-ı tabiiyye, hikmet, kimya (FKT=PCN) derslerinin Tıp Fakültesi öğrencilerini de kapsayacak biçimde Fen Fakültesi’nde verilmesinin hem bu programın etkinliğini arttıracığını hem de masrafları azaltacağını ileri sürmüştür.⁹¹

3. Üniversite Dönemi (1933 →)

31 Temmuz 1933 gün ve 2252 sayılı yasayla İstanbul Darülfünunu’nun varlığı ortadan kaldırılarak İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Bu bağlamda Eczacı ve Dişçi Mektepleri’nin 19 öğretim üyesinden 14’ü açığa alınmış, 5 öğretim üyesi yeni Üniversite kadrosuna aktarılmıştır.⁹²

II. Diş Hekimliği Eğitim ve Öğretiminin Yapıldığı Binalar (1908→):⁹³

Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Yerleşkesi (Menemenli Mustafa Paşa Konağı) (1908-1925)

Menemenli Mustafa Paşa Konağı (Resim G) 1892 yılında satın alınmış ve Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, 1894-1909 yılları arasında burada öğretim

⁸⁹ [Sural], Diş Tabibi Ali Nazmi, a.g.m., s. 3.

⁹⁰ Pertev Ata, “Dişçi Mektebi ıslah edilirken,” *Vakit*, 22.12.1924, sayı 2510, s. 3.

⁹¹ Cemil Mithat, *Dişçilik Alemi*, sayı 9 (Mart 1925), s.257-261.

⁹² A. Y. Baltacıoğlu, “Darülfünun tasfiyesi,” *Toplumsal Tarih*, sayı 167, Kasım 2007, s. 42.

⁹³ N. Yıldırım, “Dişçi Mektebi,” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c.3, İstanbul 1989, s. 62-3.

yapmıştır.⁹⁴ Darülfünun-i Osmani Eczacı ve Dışçı Mekteb-i Alisi, Kadırğa’da Mekteb-i Tıbbiye-i yerleşkesi içinde yer alan Menemenli Mustafa Paşa Konağı’nda kurulmuştur. Suat İsmail Gürkan, iki büyük binadan⁹⁵ Dış Polikliniği’nin bağlı olduğu iki katlı binanın, giriş katındaki iki büyük odanın protez laboratuvarı, üst katlarının derslik ve laboratuvar olarak kullanıldığını belirtmiştir. Dışçı binasının yanına tek katlı bir poliklinik binası eklenmiş ve mektebin kuruluşu tamamlanmıştır (6 Ekim 1909).⁹⁶

Dışçı Mektebi, Kadırğa Meydanı’nı arkamıza alıp yüzümüzü ikiz bir yapı olan Tıbbiye-i Mülkiye binasına (Menemenli Mustafa Paşa Konağı) çevirdiğimiz zaman sol tarafta kalan bina (B) bölümü üzerinde yerleşmiştir. Sağda kalan bölümde (A) bölümü ise Eczacı Mektebi yer almıştır (Resim H). Dışçı Mektebi binasına eklenen tek katlı poliklinik binasının (C bölümü) iç bölümlenmesini gösteren, Suat İsmail Gürkan’ın çizmiş olduğu krokinin (Resim I), bölgenin planı ve binanın fotoğrafıyla çelişen yönleri, hazırladığımız yeni krokiyle giderilmiş ve olası poliklinik düzeni canlandırılmaya çalışılmıştır (Resim J).

Resim G. Kadırğa Meydanı’na bakan Menemenli Mustafa Paşa Konağı. (Eczacı ve Dışçı Mektepleri, 1909-1925).

⁹⁴ T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 237; Kemal Cenap Bey, Abdülhamit baskısının Menemenli Mustafa Paşa Konağı’na yansıyışını veciz bir biçimde ifade eder: “Devr-i sabık, Mekteb-i Tıbbiye’mizi manen ve maddeten pek bi-çare bıraktı. İki üç sene evveline kadar Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye’nin bulunduğu bina, bugün Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’nin müstagrık-ı stükun olduğu Kadırğa’daki köhne konak, devr-i sabıkın bakaya-yı tahribatını rana bir surette ilan eder.” [Kemal Cenap (Berksoy), “Mekteb-i Tıbbiye Meselesi,” *Tanin*, 10.03.1909, sayı 218, s. 3].

⁹⁵ Menemenli Mustafa Paşa Konağı ilk bakışta ikiz bir bina gibi algılanıyor. Ancak Konak tam simetrik bir yapı değildir. (A) bölümü 10, (B) bölümü 9 pencerelidir (Resim H).

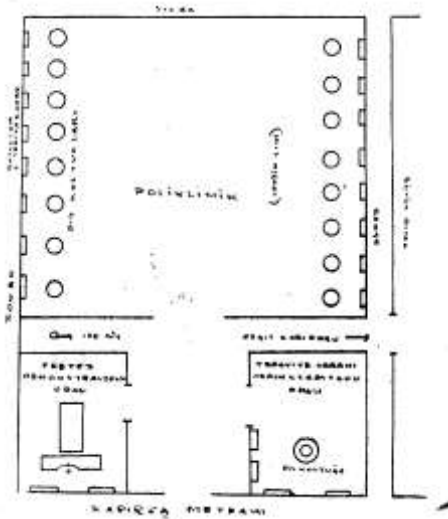
⁹⁶ *İstanbul Üniversitesi 1949-1950 Ders Yılı Öğrenci Rehberi*, s. 53; S. İ. Gürkan, “İstanbul Dış Hekimliği Okulunun Kuruluşu,” *Dış Hekimliği Okulu 50. Yıl, 23 Eylül 1909*, s. 16.

1914-1918 yıllarına ilişkin İstanbul planlarında, ikiz ve simetrik bir yapı olarak yer alan Menemenli Mustafa Paşa Konağı'nın (B) kanadında Dişçi, (A) kanadında Eczacı Mektebi bulunmakta ve (B) kanadına eklenen tek katlı poliklinik binası (C) açıkça görülmektedir (Resim H, K, L).

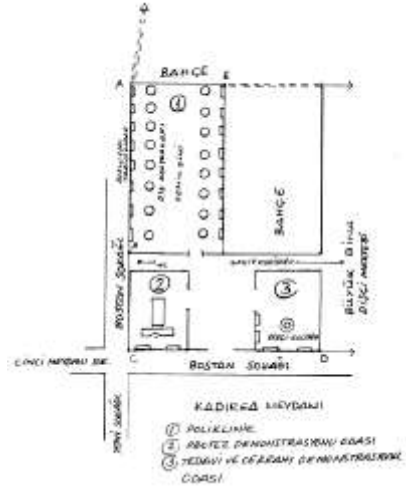

(C) (B) (A)

Resim H. Menemenli Mustafa Paşa Konağı (1943). (A) Eczacı Mekteb-i Alisi (1909-1919/1920), Eczacı+Dişçi Mekteb-i Alisi (1919/1920-1925); (B) Dişçi Mekteb-i Alisi (1909-1919/1920). (C) Dişçi Mekteb-i Alisi Polikliniği (1909-1925)

Resim I. Dişçi Mekteb-i Alisi Poliklinik Binası (izen Suat İsmal Gürkan).

Resim J. Kroki I'nın bölge haritaları ve bina fotoğraflarıyla çelişen yönlerinin düzeltilmiş biçimi (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin buldukları binayı paylaşmaları uzun sürmemiştir. Kondüktör Mektebi’nin⁹⁷ bulunduğu eski Donanma Cemiyeti binasının, mütareke sırasında işgal kuvvetlerine kulüp yapılması, okulun buradan taşınmasını zorunlu kılmıştır. Kondüktör Mektebi’ne yer açmak amacıyla Dişçi Mektebi Menemenli Mustafa Paşa Konağı’nın (B) bölümünden, Eczacı Mektebi’nin bulunduğu (A) bölümüne taşınmış ve bu bölümü ortak kullanmaya başlamışlardır. Kondüktör Mektebi, Kadırga Meydanı’nda bulunan Dişçi Mektebi binasına (B bölümü) taşınmıştır (1919/1920). Ancak bu bina, Kondüktör Mektebi’ne dar gelmiş, ders araç ve gereçlerinin bir bölümü Kadırga Meydanı’nda açıkta kalmış, bir bölümü de Nafia Nezareti binasının iki odasına sıkıştırılmıştır. Kondüktör Mektebi 1923 Eylül’ünde Nafia Vekâleti’nin emriyle Konak’tan (B bölümü) Gümüşsuyu Kışlası’na taşınmıştır.⁹⁸

Resim K. Eczacı ve Dişçi Mektepleri'nin konumunu gösterir pafta (1914-1918).

Resim L. Eczacı ve Dişçi Mektepleri ile Diş Polikliniği'ni içeren plan (1934).

Eczacı Mektebi'nin Konağın üst (ikinci) katını kullandığı ileri sürülmüşse de,⁹⁹ bu saptamanın okulların kuruluş yıllarına ilişkin olmadığı, Kondüktör Mektebi'nin binanın (B) kanadını işgal etmesinden sonra, Dişçi Mektebi'nin

⁹⁷ Kondüktör Mektebi, mühendislere yardımcı elemanlar yetiştirmek üzere Nafia Nezareti tarafından 22 Mayıs 1911'de Divanyolu'nda açılmıştır. 1924 yılında adı Nafia Fen Mektebi'ne çevrilmiştir (O. N. Ergin, *a.g.e.*, c. 3-4, İstanbul 1977, s. 1516-7).

⁹⁸ O. N. Ergin, *a.g.e.*, c. 3-4, s. 1516-7.

⁹⁹ T. Baytop, "Eczacı Mektebi tarafından kullanılan binalar," *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c. III, sayı 2 (2002), s. 2.

binanın (A) kanadında yer almasının sonucunda olduğu açıktır. Bir başka deyişle Menemenli Mustafa Paşa Konağı'nın (A) bölümü, 1919/1920 yılından itibaren Eczacı ve Dişçi Mektepleri arasında paylaşılmıştır. Konak'ın (B) kanadının 1923-1925 yılları arasında nasıl kullanıldığı konusunda ise şimdilik bir bilgiye sahip değiliz.

Dişçi Mektebi, Menemenli Mustafa Paşa Konağı'nın (B) kanadını 1908-1919/1920 arasında münferiden, (A) kanadını 1919/1920-1925 arasında Eczacı Mektebi ile ortak kullanmıştır. Konak'a eklenen (C) bölümü ise 1908-1925 yılları arasında poliklinik olarak kullanılmıştır

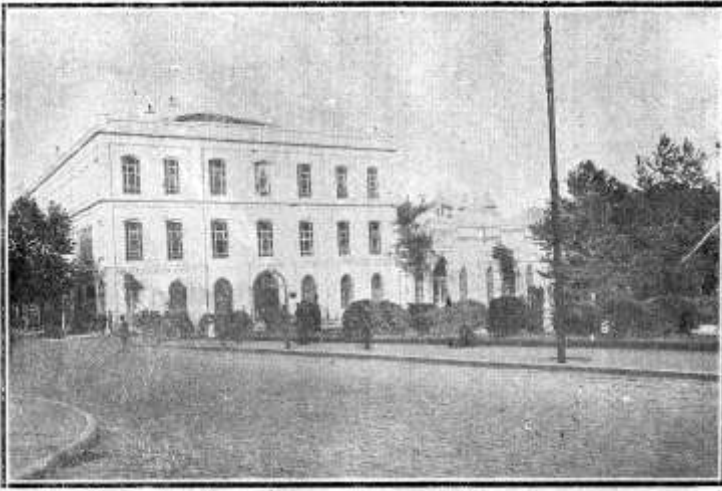
Eczacı ve Dişçi Mektepleri'nin Kadırđa'dan, Beyazıt'a taşınmalarında dönemin Darülfünun Emini Ismayıl Hakkı Bey [Baltacıoğlu, 1887-1978] ile bu okulların müdürü Server Hilmi Bey (1868-1930)'in önemli çabaları olmuştur (Ek 15). İzleyen yıllarda Ismayıl Hakkı Bey, niversite'ye ve özellikle Eczacı Dişçi Mektepleri'ne olan ilđisini bu kez TBMM kürsüsünden sürdürmüş, bu okulların hak ettiği özerklik üzerinde durmuştur (Ek 16).

Resim M. Dönüş Sokağı'ndan Kadırđa İlköğretim Okulu'na Bakış. Karşıda Kadırđa Meydanı Sokağı, solda Cömertler Sokağı. Bu iki sokağın keşiştiği yerde Diş Polikliniği bulunuyordu (2009).

Konak, izleyen yıllarda çeşitli eğitim kurumlarına hizmet vermiştir. Saptayabildiğimiz kadarıyla Çatalçeşme Sokağı'nda Mekteb-l-lisan binasında bulunan Vefa Orta Mektebi, 1930'da bir ara Ameli Hayat Mektebi'ne yurt olan, harap durumdaki Menemenli Mustafa Paşa Konağı'na taşınmıştır. Eylül 1933'te Vefa'daki binasına kavuşan okul, yeniden lise olarak etkinliğini sürdürmeye

Hanım Konağı'nda¹⁰⁴ (Resim S, R) izlemeye başlamışlardır. Reform bağlamında Tıp Fakültesi'nin İstanbul'a taşınmasıyla anatomi, fizyoloji, histoloji, mikrobiyoloji gibi temel tıp eğitimi Üniversite Merkez Binası ve Morfoloji Binası'nda (Bekirağa Bölüğü) verilmeye başlanmıştır (Resim T, R). KBB Kliniği uygulamaları Gureba Hastanesi'nde, Cerrahi Kliniği uygulamaları Cerrahpaşa veya Haseki Hastanelerinde verilmiştir.¹⁰⁵ Dış Tababeti Mektebi öğrencileri, zorunlu olarak katıldıkları Yabancı Diller Mektebi derslerini¹⁰⁶ de Zeynep Hanım Konağı'nda izlemişlerdir.¹⁰⁷ Eczacı Okulu, 1959 yılında Keçecizade Fuat Paşa Konağı'na¹⁰⁸ (A bloğu) taşınmıştır.¹⁰⁹ Böylece eski Jandarma Komutanlığı binasının tamamı, Dış Hekimliği Okulu'nun kullanımına bırakılmıştır (1959-1965).

Resim O. Beyazıt Meydanı'na bakan eski Jandarma Komutanlığı Binası (1927)

¹⁰⁴ Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın kızı Zeynep Hanım ile damadı Kamil Paşa'nın sahibi oldukları yüz odalı konak. Hazine-i Hassa'nın mülkiyetinde olan konak, önceleri Darülhayr'ın, 1909'un sonlarına doğru Darülfünun'un kullanımına verilmiştir. 1942'de yanmıştır. Bugün yerinde İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi bulunmaktadır.

¹⁰⁵ Ekrem Kadri Unat, *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültelerinde 50 Yıl Hizmet*, İstanbul 1989, s. 30-1.

¹⁰⁶ T.C. İ.Ü. *Yabancı Diller Mektebi Talimatnamesi*, Milli Mecmua Matbaası, İstanbul 1934 (madde 8).

¹⁰⁷ "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'ndan," *Cumhuriyet*, 17.06.1937, sayı 4703, s. 8.

¹⁰⁸ Konak, Fransız mimar Bourgeois'ya ısmarlanmış ve 1868'de bitirilmiştir. Fuat Paşa bu konakta hiç oturmamış, inşaat bitince devlet tarafından satın alınmıştır. Bina sırasıyla Maliye Nezareti (1869-1923), İstanbul Erkek Lisesi (1923-1933), Askeri Tıp Okulu (1933-1952) olarak kullanılmıştır (T. Baytop, "Eczacı Mektebi Tarafından Kullanılan Binalar," s. 5).

¹⁰⁹ T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 337.

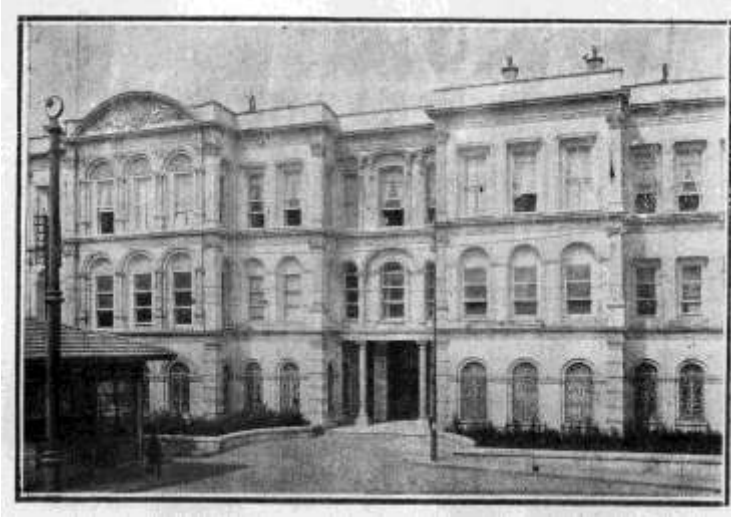

Resim P. Beyazıt Meydanı’na bakan eski Jandarma Komutanlığı Binası. Eczacı ve Dişçi Mektepleri (1925-1959), Diş Hekimliği Okulu/Fakültesi (1959-1965).

Resim R. Beyazıt Meydanı ve Üniversite planı (1934).

1) Bekirağa Bölüğü; 2) İÜ Merkez Bina; 3) Eski Jandarma Komutanlığı Binası (Eczacı ve Dişçi Mektepleri 1925-1959, Diş Hekimliği Okulu/Fakültesi 1959-1965); 4) Keçecizade Fuat Paşa Konağı (A Bloğu) Eczacı(lık) Okulu/Fakültesi (1959 →); 5) Keçecizade Fuat Paşa Konağı (C) Bloğu (Diş Hekimliği Fakültesi 1965-1969); 6) Zeynep Hanım Konağı.

Resim S. Zeynep Hanım Konağı (1927).

Resim T. Bekirağa Bölüğü (1933).

Maliye Nezareti Binası (Keçecizade Fuat Paşa Konağı)(1965-1970)

Jandarma Komutanlığı binasının bir bölümü 1965 yılında yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılınca (Resim U₁, U₂), Dış Hekimliği Fakültesi 1965 yılında, yapılan küçük bir onarımdan sonra, Darülfunun ve Besim Ömer Paşa Caddelerinin keşiştiği noktada bulunan Keçecizade Fuat Paşa Konağı yerleşkesi

içinde yer alan (C) bloğuna taşınmış (Resim V, R) ve 1969 yılına değin bu binada öğretimini sürdürmüştür.¹¹⁰

Resim U₁. Eski Jandarma Komutanlığı binasının Bakırcılar Caddesi’nden görünüşü (2008).

Resim U₂. Beyazıt Meydanı’ndan Eski Jandarma Komutanlığı Binası’na bakış (2008).

Diş Hekimliği Fakültesi Binası (1970 →)

Fakülte, 1970 yılında (C) bloğunu bütünüyle boşaltmış,¹¹¹ yapımı bitmek üzere olan Çapa’daki fakülte binasına taşınmıştır.¹¹² (Resim Y, Z).

¹¹⁰ T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 338.

¹¹¹ T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 338.

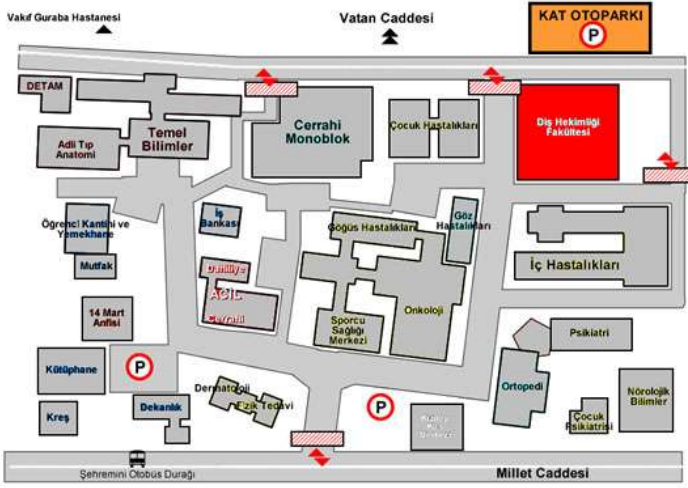

Resim V. Diş Hekimliği Fakóltesi'nin 1965-1969 Yılları arasında bulunduğu Keçecizade Fuat Paşa Konağı (C) bloğu 1970 yılında yıkılmış ve arsası üzerine resimdeki bina yapılmıştır. (2009).

Resim Y. İÜ Diş Hekimliği Fakóltesi'nin Gureba Yerleşkesi'nde bulunduğu bina.

¹¹² S. İ. Gürkán, "Türk Dişhekimliği," *Dişhekimliği Dergisi*, cilt 2, sayı 2 (Nisan 1971), s. 114.

Resim Z. İÜ Diş Hekimliği Fakültesi’nin Gureba Yerleşkesi içerisindeki konumu (2009).

III. Tıp Fakültesi’nin Diş Hekimliği Eğitim ve Öğretimi Üzerindeki Egemenliği

Tıp Fakültesi’nin Eczacı ve Dişçi Okulları üzerindeki egemenliğinin kökleri çok daha derinlerdedir. Bu anlayış izleyen yıllarda da özünü koruyarak sürmüştür. Aşağıdaki satırlar 1900’lü yılların başlarında da eczacılığın, hekimliğin altında ikinci sınıf bir uzmanlık alanı olarak kabul edildiğini ve eczacı unvanının bir tür tenzil-i rütbe biçiminde yönettildiğini göstermektedir:¹¹³

“Şinasi Mekteb-i Tıbbiye’de talebe bulunuyor. Galiba Dr. ve Prof. Saim Ali’nin sınıfından. Şinasi özgür fikirli, özgür vicdanlı bir insan. O devirde kötülüğü ve muhbirliği ayyuka çıkan bir müdür varmış. Üstelik hainliği de varmış. Şinasi bu adamı iyice dövüyor. Şinasi’yi okuldan kovuyorlar ve sürülmesi için Abdülhamit onay veriyor. Olay aile dostu olan Müşir Fuat Paşa’ya yansıyor. Fuat Paşa Saray’a gidiyor. Şinasi’nin İstanbul’da kalması için tekrar bir onay çıkartıyor. Bunun üzerine Mekteb-i Tıbbiye’nin son senesine gelmiş olan Şinasi, bir eczacı diploması alıyor.”

Eczacı ve Dişçi sınıfının ve tıba yardımcı bütün temel bilimlerin Tıp Fakültesi’nin gelişim sürecinde karşı karşıya kaldıkları muamele, bu okulların kuruluşunda da kendini göstermiştir. Bu okullara akademik ve yönetsel bütünlüğü temsil eden reislik işlevi verilmediği gibi müderrislik unvanı da bu

¹¹³ İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Hayatım*, Yayına Hazırlayan Ali Y. Baltacıoğlu, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 73.

okulların öğretim üyelerinden esirgenmiştir. Eczacı ve Dişçi Mekteplerinde kadrolar muallimlikle sınırlı olduğundan Tıp Fakültesi müderrisleri, aynı dersin Tıbbiye’de müderrisi iken, Eczacılık ve Dişçilikte muallimi olmuşlardır. Örneğin Tıp Fakültesi Kimya Müderrisi Hadi Faik Bey, Eczacı Mektebi’nde Kimya-yı Hayati Muallimi;¹¹⁴ TF Fenn-i Ensac Müderrisi Tevfik Recep [Örensoy, 1875-1951] Bey, Dişçi Mektebi’nde Fenn-i Ensac Muallimi¹¹⁵ olmuşlardır.

Darülfünun’un fakülte ve şubelerinde görevlendirilen İdare Müdürleri, heyet-i talimiye üyesi olmayıp, bugünkü anlamıyla genel yazmanlık yaparlardı. Mustafa Münif Paşa’nın böylesine klasik bir göreve getirilmesi anlamlıdır. Bu tip görevlendirmeler, atanan kişinin cezalandırmasına veya örselenen statüsünün onarılmasına yönelik olabilmektedir. Ancak kurumsal ölçekte ve her durumda Tıp Fakültesi’nin egemenliğinin sürdürülmesine yöneliktir. Bu çerçevede 1908/1909 tensikatında kadro dışı bırakılmış olan Mustafa Münif Paşa’nın,¹¹⁶ idare müdürlüğüne getirilmesi bir yönüyle iade-i itibar, diğer yönüyle Eczacı ve Dişçi Mekteb-i Alisi’nin denetlenmesi ve ehlileştirilmesi ile ilişkilendirilebilir. Bu okulların kuruluşunu izleyen yıllarda Darülfünun ve Tıp Fakültesi nezdinde kaldığı konum düşünülürse bu görüşümüz daha da güçlenecektir.

Bu bağlamda bir diğer örnek Server Hilmi Bey’dir. Anderyadis Efendi’nin yerine Tıbbiye-i Mülkiye Müfredat-ı Tıp Muallimliği’ne atanan Server Hilmi Bey’in bu görevi, Tıbbiyelerin birleştirilmesine dek sürmüştür. 1909 Düzenlemesi/Arıtması’nda Eczacı Mektebi Müfredat Muallimliği’ne aktarılmış, uzun yıllar bu okulun Muallimler Meclisi Başkanlığı’nı yürüttükten sonra Eczacı ve Dişçi Mektebi müdürlüğüne getirilmiştir.¹¹⁷

Sait Cemil ölümünden iki yıl önce büyük bir hastalık geçirmiş, iyileştikten sonra Eczacı ve Dişçi Mektebi’ne müdür yapılmıştır.¹¹⁸ Böylece Tıp Fakültesi yönetimi, Eczacı ve Dişçi Mektebi Müdürlüğü makamını, ağır bir hastalığın nekahet dönemi için elverişli bir konum ve rahat bir ortam olarak düşünmüştür.

Aşağıdaki olay, 1910-1923 yıllarında Tıp Fakültesi’nin diş hekimliği dalına bakışını özetlemesi açısından önemlidir:¹¹⁹

¹¹⁴ 30.06.1928 gün ve 1875 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 18 11 1 41 21 5).

¹¹⁵ 30.06.1928 gün ve 1878 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 18 11 1 41 21 5).

¹¹⁶ A. Kazancıgil, “İstanbul Üniversitesi tıp fakültelerinin (İstanbul-Cerrahpaşa) tarihçesi...” s. 262, 264.

¹¹⁷ Ziya Bir, *İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Mecmuası*, Mayıs-Haziran 1930, c.XII, sayı 5-6, s. 417-8; A. Kazancıgil, a.g.m., s. 262, 264.

¹¹⁸ Sait Cemil, *İstanbul Seririyatı*, sene XIV, sayı 12 (Kanun-ı evvel 1932), s. 143.

¹¹⁹ S. İ. Gürkan, a.g.m., c. 1, sayı 3 (Temmuz 1970), s. 300.

“Burada acı bir hatıramı anlatacağım: Okul Kadırğa’da ve biz asistan iken toplanan bir Hocalar Meclisi’nde Hüseyin Talat Hoca [Sayman] söz alarak Nureddin Ali Hoca’ya [Berkol], ‘Biz öğrencilere ağızda küçük ameliyatlar ve müdahaleler ve bölgesel anestezi gösteriyoruz. Bu sebeple sizin, öğrencilere aynı zamanda yüz ve boyuna ait Bölgesel Anatomi’yi de öğretmenizi rica edebilir miyim?’ demesi üzerine toplantıya başkanlık etmekte olan o zamanın Tıp Fakültesi Dekanı: ‘Hüseyin Talat Bey, Hüseyin Talat Bey! Biz dışçılığı berberlerin elinden alıp bir meslek haline getirdik; bu yetmiyor mu?’”

Nitekim ağız ve çene cerrahisinin, bugün pratik yaşamda hangi meslek alanının, yani hekimliğin mi diş hekimliğinin mi yetki alanında olduğu hâlâ tartışmalıdır.

Diş Hekimliği Okulu’nun öğretim kurulunu oluşturan diş hekimleriyle tıpçılar (hekimler) arasında 1928’de permi dağıtım sınavı sırasında çıkan anlaşmazlığın kökeninde de tıpçıların diş hekimlerini sınırlama ve denetleme istekleri yatmaktadır. Aşağıdaki olay bu görüşümüzü desteklemektedir. Bu bağlamda diş hekimlerinin aralarında anlaşarak Tıp Fakültesi hocalarına karşı direnme kararı almaları ilginçtir:¹²⁰

“Diş Hekimi Hüseyin Talat ile Dr. Server Kamil Hoca arasında başlayan uzmanlıklarıyla ilgili yetki tartışması büyüdü. Arkadan Rüşti, Hamit ve Mustafa Mehmet Beyler hem sınav komisyonundan hem de hocalıktan istifa ettiler.”

Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin, Tıp Fakültesi’nin boyunduruğundan kurtarılıp bağımsız birer kurum statüsünde yönetilmeleri için ilk başkaldırı Maarif Nazırı Reşit’den [Erer, 1869-1952] gelmişse de nazırlık süresinin kısalığı (beş ay) ve dağılma döneminin koşulları buna olanak vermemiştir. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu da Tıp Fakültesi’nin bu okullar üzerindeki baskısından yakınmıştır:¹²¹

“Ben de Darülfünun Emmini iken (1923-25) bu iki mektebi esareten kurtarmak istedimse de başaramadım. Tıp Fakültesi bu ayrılığa şiddetle karşı çıktı.”

Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin bulunduğu bina, zamanla bakımsızlıktan harap olmuş, 1922’de çıkan yangın zorlukla önlenebilmiştir. 1923 yılında dönemin Maarif Vekili İsmail Safa [Özler, 1885-1940] Mektebi ziyaret etmiş, gördüğü olumsuzluklar karşısında yeni bir bina sağlamayı ve okulların fakülteye dönüştürülmesi için çalışacağını söylemiştir. Bu okulların fakülteye dönüştürülme çabaları, özellikle Dr. Adnan Adıvar’ın karşı koyması nedeniyle etkisiz kalmıştır.¹²²

¹²⁰ S. İ. Gürkan, a.g.m., c. 1, sayı 4 (Ekim 1970), s. 302 ve c. 2, sayı 1 (Ocak 1971), s. 13.

¹²¹ I. H. Baltacıoğlu, *Hayatım*, s. 282.

¹²² T. Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 319-320.

Eczacı ve Dişçi Mektepleri'nin kurulmasıyla birlikte özellikle Eczacı Mektebi'nin bilimsel ve yönetsel konularda Tıp Fakültesi nezdinde yaptığı girişimler, nasıl bir özerklik istendiğini açıkça ortaya koymaktadır.¹²³ İzleyen yıllarda Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin Tıp Fakültesi içerisinde bağımsızlık ve özerklikleri sık sık gündeme gelmişse de bir arpa boyu yol alınamamıştır. Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin Darülfünun'un bir şubesi haline getirilmesi için 1924'te öğrenciler tarafından yapılan baskılar yer yer etkili olmuştur. Söylentilere göre Maarif Vekâleti, bu okulların Tıp Fakültesi'nin gerçek birer şubesi olarak varlıklarını sürdürmesine karar vermiş ve durumu Darülfünun Emaneti'ne tebliğ etmiştir. Gerçekleşmeyen bu karara göre Tıp Fakültesi; Tıp, Diş Tababeti ve Eczacı adıyla üç şubeye ayrılacaktır. Eczacı ve Dişçi Şubesi öğrencileri, Tıp Fakültesi öğrencisinin sahip olduğu hukuku olduğu gibi kazanacaktır. Giriş koşulları, bu yıldan itibaren Tıp Fakültesi'ne giriş koşullarının aynısı olacaktır. Benzer biçimde Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin öğretim üyeleri, Darülfünun öğretim üyelerinin sahip oldukları hukuka aynen sahip olacaklardır.¹²⁴

Bu kez 1925 yılında Maarif Vekâleti'nden Darülfünun'a gelen tebligatta, Tıp Fakültesi'ne bağlı bir şube olarak öğretim veren Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin bağımsız birer fakülte olarak kabul ve tasdik edildikleri bilgisi basında yer almıştır. Vekâlet, Darülfünun Emaneti'nce her iki fakülte için düzenlenen programı da kabul etmiştir. Programda öğretim altı sömestir (üç yıl) olarak kabul edilmiş ve öğrencinin birinci sömestirden itibaren mektep tedavihanesinde staj ve uygulama görmesi kararlaştırılmıştır.¹²⁵ Ancak bu dönüşümler yıllarca gerçekleşmemiş, yalnızca öneri aşamasında kalmıştır.

Tıp Fakültesi'nin Eczacı ve Dişçi Mektebi üzerindeki baskısı 1930'lu yılların başında yeniden yoğunlaşmıştır. Tıp Fakültesi'nin bir şubesi olması dolayısıyla okul, Darülfünun Divanı'nda ve Tıp Fakültesi Meclisi-Müderresini'nde temsil edilmemektedir. Okulun mali, yönetsel ve bilimsel sorunlarının tartışılıp çözüldüğü Muallimler Meclisi'nin toplanması da yasaklanmıştır.¹²⁶ Tıp Fakültesi'nin Eczacı ve Diş Hekimliği Okulları üzerindeki baskısı, bu okulların 1960'lı yıllarda fakülteye dönüşmesiyle sona ermiştir. Yüzyıllık uzun ve engebeli bir süreci geride bırakan Türk Diş Hekimliği araştırma ve öğretim kurumları, bugün yurdun her yöresine yayılmış yirmi dolayındaki Diş Hekimliği fakültesiyle işlevini sürdürmektedir.

Açıklama: Bu yazının hazırlanmasında bilgi, düşünce ve eleştirilerini bizimle paylaşan Prof. Dr. Nuran Yıldırım'a teşekkürlerimizi sunarız.

¹²³ A. Altıntaş, a.g.y., s. 12-5.

¹²⁴ "Dişçi ve Eczacı Mektepleri," *Akşam*, 03.04.1924, sayı 1973, s. 2.

¹²⁵ "Dişçi ve Eczacı Mektepleri fakülte oldu," *Cumhuriyet*, 29.12.1925, sayı 560, s. 6.

¹²⁶ "Dişçi Mektebi istiklal istiyor," *Cumhuriyet*, 30.11.1930, sayı 2359, s. 2.

EKLER**Ek 1. Bir Sahtekarlık.⁽¹⁾ Kuyumcu çırağı Grosman nasıl dişçi olmuş?**

Diş Tabipleri Cemiyeti bir içtima akdederek sahtekarlığı tebeyyün eden bir diş tabibinin⁽²⁾ memleketten uzaklaştırılması hakkında Dahiliye ve Sıhhiye Vekaletlerine müracaata karar vermiştir. Bu adam Volf İstapan namını taşıyan ve Tepebaşı’nda muayenehanesi bulunan bir zattır.

Mumaileyhin asıl ismi Grosman olup Rus tebaası ve Harp mültecisidir. İstanbul’a geldiği zaman kuyumcu çırağı ile işe başlamış sonra Kuzguncuk’ta bir Musevi ailesinin isminden istifade ederek sahte bir ilmühaberle Volf İstapan namına sahte bir nüfus tezkeresi çıkartmıştır. Müteakiben Almanya’ya gitmiş kısa bir müddet bir dişçinin yanında çıraklık edip bonservis vesikası alarak İstanbul’a gelmiştir. İstanbul’da bu vesika ile Dişçi Mektebi’ne müracaat etmiş, mektep bunu bir diploma zannederek kendisini mektebe kabul etmiştir. Grosman o zaman pratik dişçiler için açılan kursta bir sene kadar okuduktan sonra diploma almış ve icra-yı sanata başlamıştır. (...) Nihayet polisin yaptığı tahkikat evrakı Üsküdar Ceza Mahkemesi’ne sevk edilerek cereyan eden muhakemesi neticesinde sahtekarlığı tebeyyün etmiştir.⁽³⁾

(1) *Cumhuriyet*, 16.04.1931, sayı 2494, s. 4.

(2) Diş Tabibi değil, dişçi (permili) olması gerekiyor.

(3) Her ne kadar mahkemenin böyle bir karar aldığından söz ediliyorsa da Grosman’ın 1950’li yıllarda faaliyetini Wolf Spahn adıyla Tepebaşı’nda Lorando Pasajı Apartmanı 1 numarada (Telefon: 43 219 sürdürdüğünü biliyoruz. Rehberde diş tabibi ve dişçi (permili) ayırımı yapılmasına karşın Spahn’ın Diş Tabipleri bölümünde yer alması kuşkuludur. Çünkü bu bölümde yer alanların, adlarının yanında diş tabibi veya diş doktoru unvanı bulunmakla birlikte Spahn’ın adının yanında hiçbir unvan yoktur (*İstanbul Telefon Rehberi*, 28. Bası, 1950, s. 648.

Ek 2a. Hüseyin Talat Sayman’ın biyografisi

Hüseyin Talat Bey, Girit-Hanya eşrafından Softazade ailesindedir. Saymanlar ikisi erkek, üçü kız, beş kardeşlidir.⁽¹⁾ Kardeşi Ahmet Nesimi [Sayman (?-1958)] Paris’te Siyasal Bilgiler Okulu’nu bitirmiş ve Meşrutiyet’i izleyen günlerde kurulan İttihat ve Terakki Kabinesi’nde Hariciye Nazırı olmuştur. Hüseyin Talat, Paris’te lise eğitiminin ardından Ecole Dentaire bitirmiş (1908), yurda döndüğünde yeni kurulmakta olan Dişçi Mektebi’nin hocalık sınavını kazanarak Müfredat-ı Tıp ve Fenn-i Tedavi-i Esnan dersinin hocası olmuştur.⁽²⁾

Bu görevini 1933’e değin sürdürmüş, Üniversite Reformu’nda açığa alınmıştır.⁽³⁾ Reform’dan sonra, açığa alınan müderrislerden yirmi kadarının Edebiyat Fakültesi içersinde oluşturulacak Telif ve Tercüme Heyeti’ne alınmaları gündeme geldi.⁽⁴⁾ Bu sırada Hüseyin Talat Bey’in kurula alınması uzak bir olasılık olarak değerlendirildi.⁽⁵⁾ Zaten bu kurul daha sonra oluşturulmadı.

1940’lı yıllarda muayenehanesinde diş hekimliği yaptığını telefon rehberindeki, “Hüseyin Talat, Muallim, Diş Tabibi, Meşrutiyet Caddesi, Sagreda Conga Apt, 43 529.”⁽⁶⁾ kaydından anlıyoruz. Ancak 1950 yılına ait rehberde, bu numaranın Abdullah Başaran’a geçtiğini görüyoruz⁽⁷⁾ ve Hüseyin Talat Bey’in 1944-1950 arasında mesleği bıraktığını sanıyoruz. Az sonra, 1951’de yaşama veda eden Muallim Diş Hekimi Hüseyin Talat Sayman’ın ölüm duyurusu gazetelerde yer alır.

Hüseyin Talat Bey 1918’de Saray eczahanesine davet edilip, kendisine vizite ücreti ödenmiş ve saray dişçileri arasında yer almıştır.⁽⁸⁾ 1922’de kurulan Müslüman

Diştabibleri Mezunin ve Talebe Cemiyeti (sonradan Türk Diştabibleri Cemiyeti)'nin yönetim kurulu üyesidir.⁽⁹⁾

(1) Gürkan, dört erkek kardeş olduklarını söylüyor (Suat İsmail Gürkan, *Türk Dişhekimliği, Dişhekimliği Dergisi*, cilt 2, sayı 2, Nisan 1971, s. 110).

(2) S. İ. Gürkan, a.g.y., s. 110.

(3) Ali Y. Baltacıoğlu, "Darülfünun tasfiyesi," *Toplumsal Tarih*, sayı 167, Kasım 2007, s. 39.

(4) Ali Y. Baltacıoğlu, "Darülfünun'dan Üniversite'ye, 1933 Üniversite Reformu'nun Sonrası," *Toplumsal Tarih*, sayı 177, Eylül 2008, s. 35-6.

(5) "Üniversitede münhal var," *Son Posta*, 6 Ağustos 1933, sayı 1089, s. 1+6.

(6) *İstanbul Telefon Rehberi*, 1944, s. 255.

(7) *İstanbul Telefon Rehberi*, 1950, s. 132.

(8) N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında Meslek Tarihine Bir Bakış*, Türk Dişhekimleri Birliği, İstanbul 2007, s. Şubat 08.

(9) Ziya Cemal Büyükaksoy, *Türk Dişhekimliği Tarihi, Türk Diş Tabibleri Cemiyeti, Türk Diş Tabibleri Cemiyeti Albümü*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1946/1951?, s. 48-53.

Ek 2b. Hüseyin Talat Sayman'ın ölüm ilânı.

Dişçi Mektebi'nin en eski ve gayretli profesörlerinden; Girit Hanya eşrafından Softazade Merhum İbrahim

Bey'in oğlu, İş Bankası eski İdare Meclisi Reisi Ahmet Naim Sayman'ın ve Sinesaf Sayder, Seniha Alyot, Kevser Merey'in kardeşleri **Profesör Hüseyin Talat Sayman**, birkaç seneden beri müptela olduğu hastalıktan kurtulamayarak 11 Kasım 1951 Pazar günü Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 13 Kasım 1951 bugünkü Salı günü öğle namazını müteakip, Beyazıt Cami-i Şerifi'nde kıldırılarak Merkezefendi'deki aile makberesine defnedilecektir. Mevla rahmet eyleye. Vasiyeti gereğince çelenk gönderilmemesi rica olunur.⁽¹⁾

(1) *Cumhuriyet*, 13.11.1951 Salı, sayı 9799, sayfa 4 (paralı duyuru).

Ek 3. Kösemihalzade Halit Şazi Bey'in (1869-1921)⁽¹⁾ biyografisi⁽¹⁾

Halit Şazi, genç yaşında Bulgaristan'ın Samakov kasabasından İstanbul'a göç eden Mabeyn katiplerinden Şazi Beyin oğludur. Halit Şazi Bey 1869'da İstanbul'da doğmuştur. İlk tahsilini kışları Beyazıt'taki Simkeşhane Mektebi'nde ve yazları Beylerbeyi'ndeki konaklarında hususi hocalardan okumuştur. 10 yaşında Galatasaray'a ve 19 yaşında Askeri Tıbbiye'ye devama başlamış, 1894 yılında pekiyi derece ile doktor yüzbaşı diploması almıştır.

1897'de Cemil Paşa'nın Ameliyat-ı Cerrahiye kürsüsüne muallim muavini olan Dr. Halit Şazi, 1898'de kolağası rütbesiyle Beşinci Daire Sıhhat Müfettişliğine tayin olunmuştur. 1908'de binbaşı olan Halit Şazi Bey, 1909'da askeriyeden mezun (izinli/onaylı) sayılarak Dişçi Mekteb-i Alisi emraz-ı umumiye, emraz ve tasni-i esnan nazariyesi muallimliğine getirilmiştir.

Halit Şazi Bey kendisini Gazimihalzadeler soyundan kabul ederdi. Ancak çocukları 1934'te seçtikleri "Kösemihal" soyadını babalarının adına eklemişlerdir.

Boş zamanlarında musiki ve resimle uğraşan Halit Bey, kanun ve kemanı çok iyi çalardı. Yağlıboya tablolarının bir kısmı oğlu Nurettin Şazi Kösemihal tarafından Tıp Tarihi Enstitüsü'ne verilmiştir. 30 kadarı halen çocuklarındadır. Devrinin motor-makine yeniliklerini de Avrupa'dan getirdiği kitaplardan takip eden Halit Şazi Bey, evinde kurduğu atölyede kendi tasarladığı ve çizdiği motorların model, tesviye ve tornasını da

kendisi yaparak bunları merasimle işletmiştir. İstanbul’da da elektrik ve kalorifer yokken evindeki tertibatı kendi eliyle yapmıştır.

Mesleğine ait birkaç incelemeden başka yazı yazmayan Halit Bey’in ölümüne yakın yıllarda diyalog şeklinde bir kitap hazırladığı biliniyor ama ne yazık ki bu kitap kayıptır.

1921 yılında ölen Halit Şazi Bey’in eşi, Tıbbiye-i Şahane Ders Nazırı ve Hıfzısıhha Müderrisi Mahmut Hakkı Paşa [Vanioglu]’nın kızı Vecihe Hanım’dır. Çocukları sırasıyla: Şaziye, Hatemi, Nurettin ve Şadiye’dir. Halit Şazi Bey Eyüp Sultan’da aile kabristanında yatmaktadır.

(1) H. Uğuroğlu Barlas, *Nurettin Şazi Kösemihal Biyografya-Bibloyografya*. İstanbul Matbaası, 1963, s. 9-10; Şeref Etker, “Dr. Gazimihalzade M. Halit Şazi Bey’in Özgeçmişi,” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c. X, sayı 1, 2008, s. 201-4, adlı yayınlardan yararlanılarak hazırlanmış, başlık tarafımızdan yakıştırılmıştır (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

Ek 4. Hekim ve Sanatkar⁽¹⁾

Bu dünyada acı ve sıkıntı çeken insanlar vardır. Bunlardan birincisi fakirler, ikincisi hastalara, üçüncüsü yerini bulamamış insanlardır. Merhum Dişçi Halit Şazi yerini şaşırmış bir artistti. Talih onu diş doktoru yapmıştı. Oğlu Nurettin⁽²⁾ ve akrabaları anlatırlar; muayenehanesinde sinirli, evinde güler yüzlü idi. Hastasının dişini çekerken hastadan çok kendi üzüldü. Muayenehanesinden evine gelir gelmez uğraştığı şey diş bahsi değil makinecilikti. Zaten dişçiliğin de protez kısmında en çok muvaffak oluyordu, çünkü dişçiliğin bu kısmı en artistik kısmı idi. Halit Şazi büyük bir sanatkar olacakken dişçi olmuş bir talihsizdi.

(1) İsmayıl Hakkı [Baltacıoğlu], “Muallim Mektebinden Üniversiteye Koşun,” *Yeni Adam*, 18 Birinci Teşrin 1934, sayı 42, s. 2’den kısaltılarak alınmıştır. Başlık bizim tarafımızdan yakıştırılmıştır (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

(2) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi sosyoloji profesörü Nurettin Şazi Kösemihal (1909-1972) [Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu].

Ek 5. Darülfünun Tıp Fakültesi Eczacı (ve Dişçi) Mektebi’ne Talebe Kayıt ve Kabulü⁽¹⁾

Darülfünun Tıp Fakültesi Eczacı (ve Dişçi) Mektebi’ne talebe kayıt ve kabulü zamanının takribi hesabıyla atide muharrer şeraite tevfikân kaydolmak arzusunda bulunanların şehr-i hal-i ruminin on beşinci gününden [28 Ağustos 1909], Eylül’ün yirminci gününe [3 Ekim 1909] kadar şahadetnameleriyle nüfus tezkerelerini ve aşî şahadetnamelerini ve mezkur şahadetnamelerin kendilerinin olduğunu ve hüsn-i hal encabından bulduklarını mübeyyin iki maruf zatın imzasını havi ve mahallesi imam ve muhtarı tarafından musaddak ilm ü haber varakalarını müstahiben cumadan ma’da her gün Kadırğa’da kain Tıp Fakültesi idare kalemine müracaatla defter-i mahsusuna kaydettirmeleri lüzumu ilan olunur.

- *Evvela* mekatib-i idadiyeden bil şahadetname mezun bulunmak;

- *Saniyen* Maarif-i Umumiye Nezaret-i Aliyesi’nin taht-ı tasdikinde bulunan ve mekatib-i idadiye-i resmiye derecesinde olan mekatib-i hususiye-i Osmani’den mezun ve şahadetnameleri Nezaret-i Müşarünileyhce musaddak bulunmak ve lisan-ı resmi-i Osmaniye, mekatib-i idadiye-i resmiye mezunları derecesinde vukufı olduğunu bil imtihan ispat etmek;

• *Salisen* mekatib-i idadiye şahadetnamesini hamil olmayanlar mekteb-i mezkurda tedris olunan ulum ve funundan *komisyon-ı mahsus* huzurunda imtihan vermek;

• *Rabian* ecnebi lise veya zimnaslarından mezun bulunanlar haiz oldukları şahadetnameler mezkur lise ve zimnasların mensup oldukları hükümetin tıp fakültelerine kayıt ve kabulüne müsait ise, Darülfünun-i Osmani Fakültesi'ne de kayıt ve kabul olunurlar. Ancak bu gibiler lisan-ı resmi-i Osmani'ye layıkıyla vakıf olduklarına dair komisyon-ı mahsus huzurunda imtihan vermeye mecburdurlar.

(1) *Tanin*, 26.08.1909, sayı 353, s. 4.

Ek 6. Darülfünun-i Osmani TBMM Hükümeti İstanbul Darülfünunu TC İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi Eczacı ve Dişçi ve Kabile Hastabakıcı Mektepleri Müdürleri (1908-1933)⁽¹⁾

Mustafa Münif Paşa [Kocaolçun (1855-1937)]. 29.09.1909-16.02.1917.⁽²⁾

Mahzar Hüsnü [Dural (1871-1938)]. 17.02.1917-15.06.1920.

Server Hilmi Bey (1868-1930)].⁽³⁾ 17.06.1920-01.04.1930.

Sait Cemil Bey (1875-1932).⁽⁴⁾ Vekaleten 08.04.1931-02.12.1932.

Mehmet Mahir [Tokay (1881-1940)]. Vekaleten 24.12.1932- 04.04.1933.

Behçet Sabit [Erduran (1886-1980)]. Vekaleten 12.04.1933-26.06.1933).⁽⁵⁾

Mehmet Ziyaettin [Ülken (1870-1951)]. Vekaleten 27.06.1933-31.07.1933.⁽⁶⁾

İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Tababeti Mektebi Diş Hekimliği Okulu Müdürleri (1933-1964)⁽⁷⁾

Kazım Esat Devrim [1885-1951)]. 01.08.1933-1935.⁽⁸⁾

Alfred Kantorowicz [1880-1962]. 1935-1946.⁽⁹⁾

Hikmet Yalgın [1893-1977]. 1946-1955.

Perteve Ata [1900-1969]. 1955-1957.

Suat İsmail Gürkan [1903-1983]. 1957-1959.

Ekrem Behçet Tezel [1893-1965]. 1959-1960.

Ömer Şevket Tagay [1903-1972)]. 1960-1962.

Lemi Belger [1910-1994]. 1962-1964.

(1) Bedii N. Şehsuvaroğlu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, İ.Ü. yayını no: 1852, İstanbul 1970, s. 337; Ziya Cemal, Büyükkaksoy, *Türk Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü*, Hüsnütübiat Matbaası, İstanbul 1946/1951?, s. 15-6; Turhan Baytop, *Türk Eczacılık Tarihi*, İstanbul 1985, s. 258; Naşid Baylav, *Eczacılık Tarihi*, İstanbul 1968, Yörük Matbaası, s. 262.

(2) Mustafa Münif Paşa, bu görevi 31.01-16.02.1917 tarihleri arasında vekaleten yürütmüştür. Tıp Fakültesi Eczacı ve Dişçi ve Kabile Hastabakıcı Mektepleri kurulduğu sırada biri idare müdürü, diğeri Eczacı ve Dişçi Mekteb-i Alilerinin meclis-i muallimlerinin reisleri olmak üzere ikili bir yönetim biçimine sahipti. Biri yönetsel diğeri akademik-yönetsel olan bu yetkilerin taraflarca ne zamana kadar ve nasıl paylaşıldığı konusunda net bir bilgiye sahip değiliz. Halit Şazi Bey, 06.10.1909- 1917 tarihleri arasında Dişçi Mekteb-i Alisi Muallimler Meclisi reisliğini yürütmüştür.

(3) Server Hilmi Bey'e yaygın bir biçimde yakıştırılan Büyükkaksoy soyadını, kendisi Soyadı Kanunu çıkmadan önce öldüğü için kullanmadık.

(4) Sait Cemil Bey'e yaygın bir biçimde yakıştırılan Yiğit soyadını, kendisi Soyadı Kanunu çıkmadan önce öldüğü için kullanmadık.

(5) "Bir istifa," *Milliyet*, 13.04.1933, sayı 2574, s.3.

(6) N. Baylav, *Eczacılık Tarihi*, s. 328; Üveys Maskar, "Türkiye'de sivil Eczacı Mektebi'nin açılışından bugüne kadar geçirdiği safhalara ve son yıllardaki inkişafına toplu bir bakış," *İ.Ü. Tıp Fakültesi Mecmuası*, Monografi Serisi no:24, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1957, s. 15; İ.Ü. Edebiyat Fakültesi sosyoloji profesörü Hilmi Ziya Ülken (1901-1974), Mehmet Ziyaettin [Ülken]'in oğludur (Feza Günergun, "Doktor

Kimyager Mehmed Ziya Ülken: Sir William Ramsay’ın Türk öğrencisi,” *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c. VI, sayı 2, 2005, s. 93); Şehsuvaroğlu, Ülken’in müdürlük görevinin bitiş tarihini 31.06.1933 olarak belirtmiştir (B. N. Şehsuvaroğlu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, s. 337).

(7) Ahmet Nefesoğlu, “Dişçi Mektebi’nden Fakülte’ye,” *Dergi*, 3 (19), Mart 1991; B. N. Şehsuvaroğlu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, s. 337-9; *Dünyada ve Ülkemizde Dişhekimliğinin Öncü Kadınları, Ülkemizde İlk Dişhekimliği Okulu, İstanbul Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi*, 100. Yıla Armağan, Editörler: A. Namal, Ö. Öncel, A. Demirhan Erdemir, Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul 2008, s. VI.

(8) N. Yıldırım, Kazım Esat’ın müdürlüğünün 1933-1936 yıllarını kapsadığını söylemektedir (N. Yıldırım, *Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında Meslek Tarihine Bir Bakış*, s. Aralık 08).

(9) Okul müdürlüğünün dışında tedrisat müdürlüğü (1936-1949) de üzerindedir (A. Nefesoğlu, a.g.m.).

Ek 7. Dişçi Mekteb-i Alisi 1910-1911 ve 1911-1912 İlk Mezunları

Okul No	Adı Soyadı	Menşei	Sınıf	Giriş	Çıkış	Dipl No
29	Mehmet Ali [Sürel (1888-?)]	Ecz Sınıfı 2 naklen	2	1909	1911	1
12	Apturrahman (1873-1933)	Cerrah Şhd	2	1909	1911	2
22	Puzant Ebeyan (1873-?)	Dişçi İcz	2	1909	1911	3
7	Bedrettin (1885-?)	Ecz Sınıfı Diploma	2	1909	1911	4
8	Mehmet Tahir (1887-?)	Ecz Sınıfı Diploma	2	1909	1911	5
44	Bedros Mahlas Düz (1887-?)	Ermeni Mek Şhd+Kom Snv	3	?	1911	6
69	Dikran Geyikyan (1884-?)	Pratik Dış+ Kom Snv	3	?	1911	7
16	Ali Haydar (1887-1918)	Cerrah Şhd	2	1909	1911	8
52	Diran Kalemkaryan (1882-?)	Dişçi İcz	2	1909	1911	9
53	Petrak (1882-?)	Dişçi İcz	2	1909	1911	10
54	Basri (1891-1933)	Dişçi İcz	2	1909	1911	11
63	Ahmet Hamdi (1874-1924)	Cerrah Şhd	2	1909	1911	12
1	Mehmet Kazım (1887-?)	Vefa İdadi+ Cenevr TF Tsd	2	1909	1911	13
	Mehmet Ali (1873-?)	Cerrah Şhd	2	1909	1911	14
	Sabatay (1882-?)	Londra Dış Mk Dişçi İcz	2	1909	1911	15
	Yorgaki Presidi (1887-?)	Pratik Dış+ Kom Snv	2	1909	1911	16
	Hayık (1879-?)	Dişçi İcz	2	1909	1911	17
4	Mehmet Hüdaverdi (1886-?)	Cerrah ve Dişçi İcz	2	1909	1911	18
20	Osman Naci (1875-?)	Cerrah Şhd	2	1909	1911	19
	Mustafa Mehmet [Büyükgürel (1882-?)]	Cerrah Şhd	2	1909	1911	20
	Bon Fransuva (Fransız Uyuğu)	Pratik Dış+ Kom Snv	3	?	1911	21
	Jan Batist Gromye (Fransız Uyuğu)	Pratik Dış+ Kom Snv	3	?	1911	22
27	Mustafa Sezai (1885-?)	İdadi Tsd	2	1910	1912	23
28	Ali Nazmi [Süral (1890-?)]	İdadi Diploma	?	1909	1912	24
	Ardeşes (1886-?)	Rüştiye Şhd	1	1909	1912	25
	Yervant Kaavafyan (1891-?)	Sınavla	1	1909	1912	26
40	Alfred Gustav Coldenberg	?	?	?	1912	27
41	Mardik Reisyay (1884-?)	Sınavla	1	1909	1912	28
	Ropen Serkis (1886-1941)	Sınavla	1	1909	1912	29
46	Kirkor Karabet (1888-?)	Sınavla	1	1909	1912	30
31	İsmail Fehmi (1892-?)	İdadi Tsd	1	1909	1912	31
62	Ahmet Refik [İmre (1892-?)]	Ecz Sınıfı 1 naklen	?	1909	1912	32
64	Ahmet (1871-1916)	Cerrah Şhd	2	?	1912	33
	Kaspar (1887-?)	Pratik Dış+ Kom Snv	3	?	1912	34
71	Halil Salih [Kezrak (1890-1936)]	Pratik Dış+Kom Snv	3	1909	1912	35
	Mıgırdıç Apkaryan (1878-?)	?	?	?	1912	36
	Hafız Hasan (1872-?)	Dişçi İcz	2	?	1912	37
	Hüseyin Cemal (1872-1941)	Cerrah Şhd	2	?	1912	38
	Bogos	Cerrah Şhd	2	?	1912	39
32	Hüseyin Mukbil [Karacaer (1872-?)]	Cerrah Şhd	2	1909	1912	40
83	Mustafa	Cerrah Şhd	2	?	1912	41
	Melkon	Pratik Dış + Kom Sınavsız	?	?	1912	42

		(mağdurin-i siyasi)				
		İdadi Tsd	1	1909	1912	43
60	Mahmut [Ögel (1895-?)]	?	?	?	1912*	44
	Vedii İlyas	?	?	?	1912*	45
	Ropen Takforyan	?	?	?	1912*	46
	Emin Kurma	?	?	?	1912*	46

Kısaltmalar: **Ecz** (Eczacı), **Şhd** (Şahadetname), **İcz** (İcazetname), **Kom Snv** (Komisyon-ı Mahsus Sınavı), **Tsd** (Tasdikname).

Diş Tababeti Mektebi'nin kuruluşunun 35. yılı dolayısıyla, okula 1909'da yazılarak ilk kez 1911 ve 1912 yıllarında mezun olan diş hekimleri onuruna, Diş Tabipleri Cemiyeti tarafından bir jübile düzenlenmiştir (30 Temmuz 1943). Bu jübilenin anısına Diş Tabipleri Cemiyeti tarafından *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler* adlı albüm yayınlanmıştır (İstanbul 1943, Hüsnütabiat Basımevi). Bunu Ziya Cemal Büyükkaksoy'un *Diş Tabipleri Cemiyeti Albümü* izlemiştir (Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1946/1951). Bu çizelge her iki yayından ve Cumhuriyet gazetesinin bir haberinden (Diş Tabipleri Büyük Bir Jübile Yaptılar, *Cumhuriyet*, 31.07.1943, sayı 6810, s.3) yararlanarak hazırlanmıştır. Ayrıca bu yayınlarda yer alan Mali Rumi tarihlerin, Miladi tarihlere çeviri yanlışları tarafımızdan düzeltilmiştir.

Ek 8. Halil Salih [Kezrak (1890-1936)]

1890'da İstanbul'da doğmuştur. Ferik Salih Paşa'nın⁽¹⁾ oğludur. Annesi Şefika Hanım, Beşiktaş Muhafızı Müşir Hasan Paşa'nın⁽²⁾ kızı, Tophane Müşiri Halil Paşa'nın⁽³⁾ da torunudur. Beşiktaş İptidaisi'nin ardından Beşiktaş Rüştüye-i Askeriyesi'ni bitiren Halil Salih Bey Galatasaray Sultanisi'ne girmiş, 1909'da pratik dışçı olması dolayısıyla Komisyon Sınavı vererek Dışçı Mektebi'nin üçüncü sınıfına alınmıştır. 1912'de mezun olduktan sonra Beşiktaş'ta muayenehane açmıştır. 1914'te mülazım-ı evvel rütbesiyle Yıldız Askeri Hastahanesi diş tababetinde bulunmuş ve hekim sayısının azlığı dolayısıyla yardımcı hekim olarak çalışmıştır. I. Dünya Savaşı'nın sonunda Protez Muallimi Yuvanidis'in yanında üç yıl muavinlik yapmıştır. 1922'de protez muallimliğine getirilmiştir. Tasni-i Esnan (Protez) adında bir kitabı vardır. 1933 Üniversite Reformu'nda kadro dışı bırakılmış, bunun üzerine Beşiktaş'ta bir muayenehane açmıştır. 26 Nisan 1936'da kalp rahatsızlığından ölmüştür.⁽⁴⁾ Diştabibi Halil Salih, Müslüman Diştabipleri Mezunin ve Talebe Cemiyeti'nin üyesidir.⁽⁵⁾

(1) Hulusi Salih [Kezrak, 1864-1939]. Harbiye Nazırı oldu (1909). Meclis-i Ayan üyeliğinde bulundu. Çeşitli hükümetlerde Bahriye Nazırlığı'nda bulundu. 1920'de sadrazamlığa getirildi.

(2) Yedi-Sekiz Hasan Paşa (?-1905). Hiç eğitim görmediği halde müşirliğe (mareşal) kadar yükseldi. İmzasını eski harflerle 7 ile 8 yazıp, bu iki sayıyı bir çizgiyle birleştirerek attığından halk arasında 'Yedi-Sekiz Hasan Paşa' diye anıldı. Beşiktaş muhafızlığına getirildi. Torunlarının Vanıköy'de oturdukları yalısı 1966'da yandı.

(3) Halil Rifat Paşa (?-1855). 1830'da Kaptan-ı Deryalığa, ardından Tophane Müşirliği'ne atandı (1832). II. Mahmud'un kızı Saliha Sultan ile evlendi. Daha sonra Seraskerlik ve Ticaret Nazırlığı'nda bulundu.

(4) *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, Türk Diştabipleri Cemiyeti, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1943, s.14-5; Ali Y. Baltacıoğlu, "Darülfünun tasfiyesi," *Toplumsal Tarih*, sayı 167, Kasım 2007, s. 39.

(5) Ziya Cemal Büyükkaksoy, *Türk Dışhekimliği Tarihi, Türk Dış Tabipleri Cemiyeti, Türk Dış Tabipleri Cemiyeti Albümü*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1946/1951?, s. 48.

Ek 9. Dışçı / Diş Hekimi Statüsü⁽¹⁾

Fatih Ahz-ı Asker Şubesi'nin hekim, dışçı, eczacı ve kimyagerlerin askerlik hizmetleriyle ilgili tebliği üzerine 'Türk Dış Tabipleri Mezunin ve Talebe Cemiyeti' tarafından yapılan açıklama:

“Fatih Ahz-ı Asker Kalem-i Riyasetinden 29 Mayıs 340 Perşembe günkü gazetelerle neşredilen etibba, dişçi, eczacı ve kimyagerlerin hizmet-i maksurelerine dair olan tebliğ-i resmi umum dış etibbası mahfelinde büyük bir teessür ve hayreti mucip olmuştur. Dış tababeti müntesibini, evlad-ı vatanın her ferdi gibi müdafaa-i vatan ve hizmet-i vataniye uğrunda en vazih hizmet-i askeriye ile mükellefiyeti en büyük şeref tanımış olduğundan, maksure hizmetlerinin suret ve mahall-i ifasından hükmi kanuniden asla müteessir değildir. Şu kadar ki mevki-i ilm ve içtimaimize, hayat ve maişet-i hususiyemize ve mesleğimizin şeref ve istikbaline, sıhhat-i umumiyeye taalluku ve binaenaleyh hayati bir ehemmiyeti haiz olduğu cihetle cemiyetimiz, işbu keyfiyet ile layık olduğu derecede alakadar olmuştur. Cemiyetimiz heyet-i umumiyesince takarrür eden mevadî nazardikkat-i alilerine arz olunur:

‘Tebliğatın diğer maddelerinde meselenin temas ve tevafuk ettiği en yeni mevad-ı kanuniye lutfen irae edilmiş olduğu halde birinci maddede ceff-el-kalem (Darülfünun Dişçi Şubesi’nden mezun olanların unvanı tabip değil, dişçidir). Darülfünun Nizamnamesi’ndeki tebeddülât ve teceddüdat nazar-ı dikkate alınmaksızın ve Tıp Fakültesi Dış Tababeti Şubesi mezunlarına hükümet tarafından verilen şahadetname ile ne gibi bir unvan verildiği tahkik edilmeksizin, çarşı pazarda, panayır mahallerinde zenbili omzunda ve taşralarda ekseriya hükümet tabiplerinin münferit imzasını havi ruhsatnameleriyle icra-yı sanat eden dişçi kalfalarına verilen, kanunun eski bir tabirinin, Tıp Fakültesi’nin yetiştirdiği ve dış tabibi unvanını diplomasıyla bahş ettiği diş etibbasına da teşmili bir eser-i zühule haml olunmuştur. Binaenaleyh kelimenin mana-yı zahirisi üzerindeki münakaşada ısrar olundukça devletin salahiyettar bir vekalet ve müstakil müessesesinin verdiği vesaik ve bu vesaikteki **diş tabibi** unvanını diğer devairin ret ve iptal etmesi sarih bir hakk-ı müktesebin ihmalini intaç edecektir. Maruzatımızın tetkik ve tahkikine müsaade-i aliyelerinin izniyle işbu zühulün tashihi ve efkarı umumiyede hasıl olan su-i tesirat-ı haysiyet-i şikanenin tamir ve izolesi muaddelat-ı cumhuriye namına müsterhamdır.”

(1) “Diş tabiblerinin müracaatı,” *Cumhuriyet*, 31.05.1924, sayı 25, s. 2. Başlık tarafımızdan yakıştırılmıştır (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

Ek 10. Ahmet Refik İmre

1892’de Kerkük’te doğmuştur. Babası Miralay Halil Sarim Bey’dir. İlköğrenimini Kerkük ve Bağdat’ta, rüştiye ve idadi öğrenimini İstanbul’da yaptıktan sonra Mülkiye Tıbbiyesi’ne girmiştir. 1909’da Eczacı Mektebi’nin birinci sınıfından nakletmiş ve 1912’de Dişçi Mektebi’nden mezun olmuştur. İlk muayenehanesini Balat’ta açmış ve üç ay sonra ispirto ocağının patlaması sonucunda muayenehanesi yanmış ve kendisi de altı ay yatarak tedavi görmüştür. 1912’de Dişçi Mektebi protez muallim muavinliğine getirilmiş ve bu görevde fahriyen I. Dünya Savaşı’nın başlamasına değin bulunmuştur. Savaş başlayınca ordu menzil karargahı dış tababetinde mülazım-ı evvel rütbesiyle çalışmıştır. Dördüncü Ordu’yla Şam’a gitmiş, Der’a Hastahanesi ile Medine’de karargah dış tababetinde, Mecdil’de, Şeria’da Alman Şaritet Süvari Grubu dış tababetinde çalıştıktan sonra Şam’da hastalanmıştır. Hastalığı sırasında düşmana teslim olmayarak saklandığı için, Şam’daki Selahattin Eyyubi Zindanı’na konmuş ve idama mahkum edilmiştir. Arkadaşlarının yardımıyla Beyrut üzerinden bir gemiyle İstanbul’a kaçmıştır. Dişçi Mektebi Müdürü Müderris Server Hilmi Büyükaksoy’un yönlendirmesiyle 500 kuruş maaşla birinci ve ikinci sınıf protez

muavinliğine atanmış ve iki buçuk yıl çalıştıktan sonra Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'ya geçmiş, Samsun Frengi Hastahanesi ve Belediyesi dış tababetinde bir yıl çalışmıştır. 1931'in sonlarında TBMM dış tababetine getirilmiştir.⁽¹⁾ 1950'li yıllarda muayenehanesi Ankara'da, Anafartalar Caddesi üzerinde Çocuk Esirgeme Kurumu Apartmanı'nda bulunuyordu.⁽²⁾

(1) *Diştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, Türk Diştabipleri Cemiyeti, Hüsniyat Basımevi, İstanbul 1943, s.13-4.

(2) *Ankara Telefon Rehberi*, Ağustos 1955, s. 275.

Ek 11. Darülfünun'a talebe kayıt ve kabulü⁽¹⁾

1) Darülfünun Tıp, Edebiyat, Fen, İlahiyat Fakülteleri ile **Eczacı ve Dişçi Mekteplerine** 341-342 sene-i dersiyesi için talebe (**hanım ve efendi**) kayıt ve kabul muamelatına başlanacaktır.

2) Fakülteler ile şubelere yüksek mektep ve tam devreli resmi ve kezalik tam devreli musaddak hususi liseler mezunları alınacaklardır. İlahiyat Fakültesi'ne girmek isteyenler ayrıca Arabi ve Farişi'den imtihana tabidirler.

3) Namzetlerin atideki vesaiki haiz olmaları elzemdir:

- A) Kayıt ve kabul istidanamesi (fakülteler riyasetlerine hitaben).
- B) Mektep, sıhhat, aşî şahadetnamesi.
- C) Nüfus tezkeresi.
- D) İkametgah ilm ü haberi.
- E) 4,5X6 ebadında mukavvasız üç kıt'a fotoğrafı.

4) Taliplerin cumartesi, pazartesi, perşembe günleri saat on birden beşe kadar fakülteler idarelerine ve **Dişçi ve Eczacı Mektepleri için de Beyazıt'ta Umumi Kütüphane ittisalinde kain mekteb-i mezkure** idaresine müracaat etmeleri ilan olunur.

(1) *Cumhuriyet*, 30.08.1925, sayı 470, s. 6.

Ek 12. Beyazıt'ta Kain Eczacı ve Dişçi Mektepleri Müdüriyeti'nden⁽¹⁾

Darülfünun Tıp Fakültesi Dişçi Şubesi polikliniklerine cumartesi ve çarşamba günleri saat 9-12, salı günleri 4-9'a kadar meccanen hasta kabul ve tedavi edilir.

(1) *Cumhuriyet*, 12.11.1925, sayı 543, s.5 ve 13.11.1925, sayı 544, s. 5.

Ek 13. Mercan'da⁽¹⁾ Kafkas Oteli ve Talebe Pansiyonu

İstanbul'un tam işlek merkezinde mevkii yüksek, havadar, lokanta, banyo ve bahçeyi havi ve her türlü esbab-ı istirahatı camidir. Fiyatların itidali dolayısıyla bilhassa **Darülfünun Dişçi ve Eczacı Efendilerine** şayan-ı tavsiyedir. Telefon: İstanbul 1018

(1) *Cumhuriyet*, 18.10.1925, sayı 519, s. 6.

Ek 14. Mustafa Mehmet Büyükgürel'in biyografisi

1882'de Keskin'de doğmuştur. Babası Keskin eşrafından Mehmet Efendi'dir. Cerrahlık şahadetnamesiyle Dişçi Mektebi'nin ikinci sınıfına alınmış ve 1911'de mezun olmuştur. Mustafa Mehmet Bey, okulu bitirdikten sonra Selanik ve Serez'de çalışmıştır. Serez'de sergilediği başarılı çalışmalar üzerine Avrupa'ya gönderilmesi düşünülmüşse de başlayan Balkan Savaşı buna engel olmuştur. Bunun üzerine muayenehanesini bırakıp 14. Fırka ile Selanik üzerinden İstanbul'a hareket etmiştir. İstanbul'a geldikten sonra Hadımköy Merkez Hastahanesi'nde görevlendirilmiştir. Terhis olduktan sonra

Çağlayan’da bir muayenehane açmıştır. I. Dünya Savaşı’nın başlamasından sonra, askeri fırkalarla merkez hastahanelerinde birer dış hekimi bulundurulması gereğini vurgulayan bir rapor hazırlamıştır. Bu öneri, Harbiye Nezareti Sıhhiye Dairesi tarafından oluşturulan ve Mustafa Mehmet Bey’in de katıldığı bir kurulda tartışılmıştır. Mustafa Mehmet Bey bunun ardından Gülhane Dış Tabipliği’ne atanmıştır. Daha sonra sırasıyla beşinci, birinci ve ikinci ordularla kolordularda dış tabipliği yapmış ve Dış Tababeti Mektebi son sınıf öğrencisinin Gülhane’deki staj ve uygulamalarına nezaret etmiştir. Savaş sırasında attan düşmesi sonucunda kaburga ve köprücük kemikleri kırılan Mustafa Mehmet Bey, uzun süren bir tedavi dönemi geçirmiştir.⁽¹⁾

Mustafa Mehmet, 1922’de kurulan Müslüman Dıştabibleri Mezunin ve Talebe Cemiyeti (sonradan Türk Dıştabibleri Cemiyeti)’nin yönetim kurulunda yer almıştır.⁽²⁾

Dış Tabibi Mustafa Mehmet Bey, 1925 yılında Dışçi Mektebi Ameliyat Şube (Ameliyat-ı Sinniyye) Muallimliği’ne atanmıştır.⁽³⁾ Bu görevini 1933’e değin sürdürmüştü, Üniversite Reformu’nda açığa alınmıştır.⁽⁴⁾

Reform’dan sonra, açığa alınan müderrislerden yirmi kadarının Edebiyat Fakültesi içersinde oluşturulacak Telif ve Tercüme Heyeti’ne alınmaları gündeme geldi. Kurula gireceklerin adları üzerinden geniş bir dedikodu ortamı yaratıldı. Kurulun işleyişi, üyelerin sayısı, görevleri, henüz belirlenmemişken çeşitli söylentiler çalkantılara neden oldu.⁽⁵⁾ Bu sırada Mustafa Mehmet Bey’in de adı kurula alınacaklar arasında dolaştı. Ancak çeşitli nedenlerle kurula alınması uzak bir olasılık olarak değerlendirildi.⁽⁶⁾ Zaten bu kurul daha sonra oluşturulmadı.

1940’lı yıllarda muayenehanesinde dış hekimliği yaptığını telefon rehberindeki, “Mustafa Mehmet, Dış Tabibi, Profesör, Çağaloğlu Kapalı Fırın Karşısı 21614.”⁽⁷⁾ kaydından anlıyoruz. 1950 yılına ait rehberde, bu kaydın tekrarlanmadığını görüyor ve Mustafa Mehmet Bey’in mesleği bıraktığını sanıyoruz.⁽⁸⁾ Yine Mustafa Mehmet Bey’in soyadının Gürel mi, Büyükgürel mi olduğu konusundaki tereddüt, “Büyükgürel Mustafa Mehmet, Prof. Dış Tabibi, Ev Göztepe, Tepegöz Sokağı, 11..... 52-682 (55 26 82).”⁽⁹⁾ kaydıyla ortadan kalkmaktadır.

(1) *Dıştababeti Mektebini İlk Bitirenler*, Türk Dıştabibleri Cemiyeti, Hüsütabiati Basımevi, İstanbul 1943, s.10-11.

(2) Ziya Cemal Büyükaksoy, *Türk Dışhekimliği Tarihi*, *Türk Dış Tabibleri Cemiyeti, Türk Dış Tabibleri Cemiyeti Albümü*, Hüsütabiati Matbaası, İstanbul 1946/1951?, s. 48-53.

(3) 01.11.1925 gün ve 6/5182 sayılı Üçlü Kararname (BCA 030 11 1 19 50 8); “Darülfünun Divanı,” *Cumhuriyet*, 30.09.1925, sayı 501, s. 3.

(4) Ali Y. Baltacıoğlu, “Darülfünun tasfiyesi,” *Toplumsal Tarih*, sayı 167, Kasım 2007, s. 39.

(5) Ali Y. Baltacıoğlu, “Darülfünun’dan Üniversite’ye, 1933 Üniversite Reformu’nun Sonrası,” *Toplumsal Tarih*, sayı 177, Eylül 2008, s. 35-6.

(6) “Üniversitede münhal var,” *Son Posta*, 6 Ağustos 1933, sayı 1089, s. 1+6.

(7) *1944 İstanbul Telefon Rehberi*, 26. Bastı, s. 349.

(8) *İstanbul Telefon Rehberi*, 1950.

(9) *İstanbul Telefon Rehberi*, 29. Tabı, *Cumhuriyet Matbaası*, İstanbul 1953, s. 189; *İstanbul Telefon Rehberi 1955-56*, Otuzuncu Tab’ı, *Suhulet Matbaası*, İstanbul, s. 129.

Ek. 15 Eczacı ve Dışçi Mekteplerinin Taşınma Öyküsü⁽¹⁾

Ne olursa olsun fakülteler için, Darülfünun’a bağlı yüksekokullar için, bina bulmak istiyorum. Yüreklere acısı, yüzkarası bir derdimiz vardı. Eczacı ve Dışçi Okullarının binası! Bu okullar Kadırga’da eski, ahşap bir konağın içersindeydiler. Onu,

müdürü Server Bey'in çağrısı üzerine ziyarete ilk defa gitmiştim. Gördüklerimden Darülfünun Emini sıfatıyla değil, bir Türk sıfatıyla yerin dibine geçtim. Sözü uzatmayalım. Burada size bir resim gösteriyorum. İstibdat ve Meşrutiyet devirleri bir aydınlanma devri olsaydı, bu resim onları lekelemek için yine yeterliydi. Burası bir baykuş yuvasıydı. O gün kurumda tek, harap bir protez masası ile bir iki tane kırık dökük dışı sandalyesi buldum.

Sevgili hocam merhum Server Bey, Eczacı ve Dışçı Okullarını kurtarmak için tasarlanmış tasarlanmış, Beyazıt'taki eski Misafirhane-i Askeri,⁽²⁾ son zamanlarda da Süvari Ahırını olan binayı bulmuş ve hükümetten kuruma verilmesini sağlamıştı.

İşe başladım, önce 20.000 liralık kadar bir ödenek aldım. İlgili hocalardan laboratuvarları için ihtiyaç planları aldım. Evkaf mühendislerinden Vasıf Bey bir değişiklik planı yaptı. Bu planda binanın eski karakterinin bozulmamasına çok dikkat ettik. Tam bu aralık dedikodu kurumu (!) faaliyete başladı: "Darülfünun Emini bizi ahıra sokuyor!"⁽³⁾ diye. Burası eskiden ahırmış, doğru; fakat ben ahıra kimseyi sokmadım. Az çok değişiklikle uygar bir bilim ve fen kurumu olmaya aday olan bir binayı, uygar bir bilim ve fen kurumu haline getirdikten sonra "Buyurun efendiler içeriye!" demiştim.

(1) İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, *Hayatım*, Yay. Haz. Ali Y. Baltacıoğlu, Dünya Yayınları, İstanbul 1998, s. 281-282. Başlık tarafımızdan yakıştırılmıştır (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu).

(2) Orduevi. Daha sonra Jandarma Komutanlığı binası.

(3) Bu yakıştırmayı yapanlar arasında Besim Ömer Paşa [Akalin] ve Akil Muhtar [Özden] bulunmaktadır ["İyi Bir Tarafımız Yok mu?", *Tercüman-ı Hakikat Gazetesi*, 20 Kanunu-ı evvel 1339 (Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu)].

Nedir burası? Elimdeki fotoğrafisi sepya ile yapılmış, pek siltik. Kli şesini yaptırmak kabül olmadı. Krokisini çizmeye mecbur oldum. Kadırga'daki Eczacı ve Dışçı Mektebi âlisinin odalarından birini görüyorsunuz. Kadırga'daki Eczacı ve Dışçı Mektebi Âlisi'nin orta katındaki kimyayı tahlil tecrübehanesi işte böyle aptesane aralığı gibi tek mustaklu bir aralıktı. Bir ilmin-nazik tecrübeleri bu aralıkta yapılıyordu. Sefâlet burada inanılmaz bir dereceyi bulmuştu.

(Kaynak: *Yeni Adam*, 19.06.1941, sayı 338, s. 14).

Ek 16. Cumhuriyet’in Eczacı ve Dişçi Okulu⁽¹⁾

Bugün mevcut olan Eczacı Okulu bundan yirmi yıl önce süvari ahırı idi. O bir intikal devrinin Eczacı Mektebi’dir. Türkiye’nin eczacı ve diş tedavisi ihtiyacını sağlayabilir mi? Sağlayamaz. Üzerine çıkmayın,⁽²⁾ temelleri altına inmeyin! Yeni baştan Türk milletinin layık olduğu Eczacı ve Dişçi Okulu’nu kurun! Beyazıt gelecekte bir üniversite sitesi olacaktır. Öyle olmazsa üniversite maksadı hasıl olmaz. Üniversite dağınık mekteplerin topu, yekunu değildir.

Üniversiteler, müşterek ilmi ve milli hayatın kaynağı ve ilhamını yaydığı ahlaki topluluklardır. Bir site yapalım, bu bizim ülkümüze, tarihimize layık olsun. Site, bir plan fikridir; bütçe, elli senelik, yüz senelik müstakbel program fikri değildir. Bütçe, sitenin yıllara taksim edilmiş parça ihtiyaçlarını bize getirecektir.

İkinci nokta Eczacı, Dişçi Okulu’nun garip durumu. Bu okul rektörlüğe bağlı değildir. Tıp Fakültesi’ne bağlıdır. Şimdi (zavallı demeyeyim) bu değerli müesseseleri hemen fakülte yapalım demiyorum; o bünyeye gelmişsek fakülte yapılması tabii iyi olur. Fakat hiç olmazsa doğrudan doğruya bakanlık bu okulları yüksek mektepler haysiyetini taşır müesseseler olarak doğrudan doğruya rektörlüğe bağlamaz da neden birtakım kırtasi muamelelere lüzum görür? Vasilik rejimi İmparatorluk zamanında gelmiştir ve Üniversite’nin içinde bulunmuş adamlar sıfatıyla ameliyatta, fiiliyatta, pratikte bunun hiçbir faydasını görmemiştir. İlk yapılacak iş Eczacı ve Dişçi Okulları’na haklı olarak istiklallerini vermektir. Bu her zaman yapılabilir, bir bütçe meselesi değildir.

(1) İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu’nun (Kırşehir), İstanbul Üniversitesi 1948 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu münasebetiyle TBMM Genel Kurulu’nda yaptığı konuşmadan alınmış, başlık tarafımızdan yakıştırılmıştır [Ali Y. ve İsmail H. Baltacıoğlu]. (TBMM, 22.12.1947, B. 20, O. 1, *TBMM Tutanak Dergisi*, D. VII, c. 8, TBMM Basımevi, Ankara 1948, s. 150-1).

(2) Saim Ali Dilemre, Eczacı ve Dişçi Okulu’nun çektiği yer sıkıntısına bir çözüm olmak üzere, üstüne bir kat daha çıkılmasını önermiş; rektör de teknik koşulların, mevcut binaya bir kat eklenmesine olanak verdiğini bildirmiştir. (İstanbul Üniversitesi 1948 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu, TBMM, 22.12.1947, B. 20, O. 1, *TBMM Tutanak Dergisi*, D. VII, c. 8, TBMM Basımevi, Ankara 1948, s. 143, 149).

The history of dentistry education in Turkey (1908-1933)

The teaching of dentistry started in 1909 in the “School of Pharmacy, Dentistry and Midwifery” attached to the Faculty of Medical Sciences of the *Istanbul Darülfünunu* (University). The School was located at the mansion of Menemenli Mustafa Pasha at the Kadırga district of Istanbul. The dean of the Medical Faculty Dr. Cemil Paşa [Topuzlu, 1866-1958] and Dr. Kösemihalzade Halit Şazi Bey (1869-1921) collaborated in the foundation of the School, and the first director was Dr. Mustafa Münif Paşa [Kocaoğlan, 1855-1937]. Following the University Reformation of 1933, the teaching of pharmacy and midwifery became separated from the teaching of dentistry with the creation of the “School of Dentistry.” This school was still attached to the Medical Faculty of Istanbul University. The present paper examines the early decades of the teaching of dentistry (between 1908 and 1933) when the hegemony of the Medical Faculty’s administration was strongly felt on the School.

Key words: Cemil Topuzlu, dentistry education, Faculty of Dentistry, Halit şazi Bey, history of dentistry, Istanbul University, Mustafa Münif Kocaolçun, School of Dentistry.

Türkiye’de Diş Hekimliği Eğitim ve ğretimi (1908-1933)

Türkiye’de diş hekimliği ğretimi, İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi’ne bağlı olan Eczacı ve Dişçi ve Kabile Hastabakıcı Mektebi içinde 1909 yılında başlamıştır. Dişçi Mekteb-i Alisi, İstanbul’un Kadırga semtindeki Menemenli Mustafa Paşa konağında yer almaktaydı. Tıp Fakültesi dekanı Dr. Cemil Paşa [Topuzlu, 1866-1958] ile Dr. Kösemihalzade Halit şazi Bey (1869-1921) elbirliği ederek dişçi okulunu kurmuşlar ve Dr. Mustafa Münif Paşa [Kocaolçun, 1855-1937], okulun müdürlüğüne getirilmiştir. 1933 niversite Reformu’nun ardından, dişçilik eğitimi, eczacılık ve ebelik eğitiminden ayrılmış ve Diş Tababeti Mektebi kurulmuş ise de, okul İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’ne bağlı kalmıştır. Bu alışmamızda, Tıp Fakültesi’nin dişçi okulu üzerindeki hegemonyasının kuvvetle hissedildiği 1908-1933 dönemi incelenecektir.

Anahtar sözcükler: Cemil Topuzlu, Dişçi Mekteb-i Alisi, Diş hekimliği Fakültesi, diş hekimliği ğretimi, diş hekimliği tarihi, Halit şazi Bey, İstanbul Üniversitesi, Mustafa Münif Kocaolçun.